

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rakouské ústavní soudnictví

Tobiáš Kořínek

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Tobiáš KOŘÍNEK
Osobní číslo:	R18M0504P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Rakouské ústavní soudnictví
Zadávací katedra:	Katedra ústavního a evropského práva

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Ústavní vývoj
2. Charakteristika ústavního systému
3. Postavení ústavního soudu ve vztahu k obecním soudům
4. Rozhodčí federální systém (princip uniformity)
5. Vybraná judikatura rakouského ústavního soudu

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

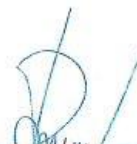
- STELZER M. The Constitution of the Republic of Austria: A Contextual Analysis. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2011
- ÖHLINGER T., EBERHARD H. Verfassungsrecht. 12. überarbeitete Auflage. Facultas Verlags-und Buchhandels AG. Wien, 2019
- ADAMOVICH L., FUNK B., HOLZINGER G. Österreichisches Staatsrecht – Band 2: Staatliche Organisation. Springer-Verlag. Wien, 1998
- WALTER R., MAYER H., KUČSKO-STADLMAYER G. Grundriss des Bundesverfassungsrechts. 10. durchgesehene und ergänzte Auflage. Manzsche Verlags-und Universitätsbuchhandlung. Wien, 2007
- MAYER H., MUZAK G. Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. Auflage. MANZ'sche Verlags-und Universitätsbuchhandlung. Wien 2015
- ANTOŠ M., WINTR J. (eds.): Ústavní právo a koronavirus. Praha: Leges, 2021

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Pezl, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **25. ledna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 29. června 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Rakouské ústavní soudnictví“ vypracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou diplomovou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 31. března 2024

.....
Tobiáš Kořínek v.r.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu JUDr. Tomáši Pezlovi, Ph.D., za vstřícnost, cenné rady a připomínky poskytované při vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Ústavní vývoj.....	3
1.1. Okolnosti předcházející přijetí Rakouské ústavy.....	3
1.2. Rakouská ústava z roku 1920.....	5
1.2.1. Zřízení jednotlivých státních orgánů.....	7
1.2.2. Ústavní soudní dvůr.....	8
1.3. Konec 1. Rakouské republiky až do přijetí Vídeňské smlouvy.....	11
1.3.1. Obnovení demokratického právního stavu v Rakousku.....	13
1.3.2. Obnovení činnosti Ústavního soudního dvora.....	15
1.4. Současný ústavní vývoj.....	16
1.5. Současné otázky rakouského ústavního soudnictví.....	17
2. Charakteristika ústavního systému.....	21
2.1. Ústavní principy.....	21
2.2. Princip Spolkového státu.....	24
2.2.1. Rozdělení kompetencí.....	27
2.2.2. Financování spolkových zemí.....	30
2.2.3. Spolupráce a dohled.....	32
2.2.3.1. Mezivládní smlouvy.....	33
2.2.3.2. Společné orgány.....	34
2.3. Shrnutí kapitoly.....	35
3. Postavení ústavního soudu ve vztahu k obecním soudům.....	37
3.1. Postavení ústavního soudu v soudní soustavě.....	37
3.2. Vliv ústavního soudu na rozhodovací praxi obecných soudů.....	38
3.3. Kompetenční spory mezi soudy.....	40
3.4. Návrh na přezkum právní norem.....	41
3.4.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg 18.730/202.....	44
3.4.2. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg 15.600/1999.....	44
3.5. Shrnutí kapitoly.....	45
4. Rozhodčí federální systém (princip uniformity).....	47

4.1. Úvod kapitoly.....	47
4.2. Definice rozhodčího federálního systému.....	47
4.3. Princip uniformity.....	49
4.4. Příklady sporů federální charakteru.....	50
4.4.1. Kompetenční spory.....	50
4.4.2. Spory z mezivládních smluv.....	51
4.4.3. Přezkum zemských zákonů.....	53
4.4.4. Kausalgerichtsbarkeit.....	55
4.5. Závěr kapitoly.....	57
5. Vybraná judikatura rakouského ústavního soudu.....	58
5.1. Prezidentské volby v roce 2016.....	58
5.2. Kauza Ibiza.....	59
5.2.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg UA 1/2021-13.....	60
5.3. Pandemie koronaviru v Rakousku.....	63
5.3.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg V 411/2020.....	66
5.3.2. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg G 37/2022.....	67
5.3.3. Zhodnocení činnosti ústavního.....	69
5.4. Závěr kapitoly.....	71
Závěr.....	73
Seznam použitých zkratk.....	75
Seznam použité literatury a zdrojů.....	76
Abstrakt.....	82
Resumé.....	83

Úvod

Na úvod bych rád pojednal především o představení a důvodech zvolení „Rakouského ústavního soudnictví“ jako tématu mé diplomové práce. Zkoumání právních aspektů této instituce představuje základ k pochopení a poznání způsobu, jakým daný stát funguje, neboť je to právě ústavní soudnictví, které představuje jakési pomyslné zrcadlo vypovídající o stavu tamní společnosti. Toto téma navíc získává na významnosti nejen kvůli jeho stávajícímu postavení v rakouském právním systému, ale také kvůli jeho klíčové roli během nedávné celosvětové pandemie koronaviru. V průběhu této krize se ústavní soudy v mnoha zemích, včetně Rakouska, ocitly v centru veřejného zájmu, neboť rozhodovaly o otázkách, které se týkaly základních práv a svobod občanů v kontextu mimořádných opatření vlád. Právě tento neobvyklý vývoj přinesl s sebou řadu právních a etických dilemat, které zdůraznily důležitost a moc ústavních soudů v moderních demokraciích, a konečným důsledku přispělo i k rozšíření povědomí širší části společnosti prostřednictvím větší medializace jeho výroků. V konečné důsledku tedy považuji za přinejmenším zajímavé a důležité, přiblížit blíže aspekty rakouského ústavního systému, jehož všeobecné povědomí o jeho významu bývá jaksi při právních studiích dle mého názoru „upozadováno“, navzdory faktu, že se jedná o jeden z našich sousedních států.

Dalším klíčovým bodem této práce je analýza specifík rakouského federálního systému a jeho vlivu na ústavní soudnictví. Rakouský federální systém, se svou složitou strukturou rozhodčích pravomocí mezi federální vládou a jednotlivými spolkovými zeměmi, představuje unikátní rámec pro fungování ústavního soudu. V této práci se tedy budu věnovat tomu, jak tento federální systém ovlivňuje pravomoci a rozhodování ústavního soudu, a jak se tyto faktory promítají do širšího kontextu rakouského právního a politického systému.

Výběr tématu je motivován nejen jeho aktuálností a významem pro pochopení fungování právního státu v čase krize, ale také jeho schopností poskytnout hlubší vhled do dynamiky mezi federálním uspořádáním a ústavním právem. Za tímto účelem jsem v této práci použil metodu literární rešerše, díky níž jsem mohl analyzovat teoretické poznatky a judikaturu ústavního soudu v kontextu rakouského ústavního práva. Především v závěrech jednotlivých kapitol jsem poté využil komparativních prvků výzkumu, díky nimž hodnotím charakter ústavního

soudu z různých úhlů pohledů a porovnávám je s praxí ústavních soudů v jiných zemích.

Cílem této práce je nejen podrobně popsat historický a současný vývoj Rakouské ústavy a soudnictví, ale také se zaměřit na jeho roli, kompetence a specifika rozhodování, s ohledem na řešení problémů a sporů, které v dávné i nedávné historii rakouskou společností nejvíce rezonovaly. Bude dále zkoumáno, jakým způsobem ústavní soud reagoval na výzvy, které například pandemie koronaviru představovala pro právní stát, jak tyto reakce ústavního soudu ovlivnily vztah mezi státní mocí a občanskými svobodami.

1. Ústavní vývoj

Pro pochopení ústavního vývoje rakouského ústavního soudnictví je nutné popsat blíže i vývoj samotné Rakouské ústavy, neboť jsou spolu neodmyslitelně provázány a jdou spolu takříkajíc „ruku v ruce“. Pokud bychom totiž pominuly ústavní vývoj, nemohli bychom plně pochopit například charakter federativního uspořádání, pravomoci a kompetence jednotlivých ústavních orgánů v různých historických fázích Rakouského státu nebo historické okolnosti zrušení Ústavního soudního dvora v roce 1933. Z tohoto důvodu jsem se proto rozhodl v následujících podkapitolách uvést vždy jednotlivý vývojový úsek rakouské ústavy, a současně stav a podobu Rakouského soudního dvora v tomto historickém úseku.

1.1. Okolnosti předcházející přijetí Rakouské ústavy

Nespokojenost dílčích zemí v rámci Rakousko-Uherské monarchie se stávajícím ústavním zřízením byla již na počátku 20. století velmi značná. Hluboký národnostní konflikt v mnohonárodnostním státě habsburské monarchie byl stále zřetelnější, a proto nebylo překvapením, když vojenská porážka Rakouska-Uherska v první světové válce měla na stávající státní uspořádání zásadní vliv. Části německy hovořících zemí totiž využily příležitosti k prosazení svých snah o nezávislost a vytvořily vlastní národní státy. Následný rozpad monarchie se již nepodařilo zastavit ani posledním pokusem císaře o záchranu země, kdy v manifestu oznámil svůj záměr reorganizovat říši na spolkový stát, který by se stal součástí německého státu.

Na pozadí tohoto vývoje se zástupci německy mluvících částí země chopili iniciativy v poslanecké sněmovně a v říjnu 1918 se prohlásili jako tzv. Prozatímní národní shromáždění Německého Rakouska. O několik dní později přijaly tyto zástupci tzv. Usnesení o základních institucích státní moci, která přenesla nejvyšší státní moc a zákonodárství právě na prozatímní národní shromáždění. Prostřednictvím tohoto usnesení vyjádřili členové prozatímního shromáždění odmítnutí monarchistického státního uspořádání a přijetí principu republiky, ačkoliv republika byla oficiálně vyhlášena samostatným aktem až 12. listopadu

téhož roku. Den tohoto vyhlášení byl až do okamžiku uzavření Vídeňské smlouvy v roce 1955 rakouským státním svátkem.

Vzhledem k tomu, že demokratická legitimita Prozatímního národního shromáždění byla stále odvozena od monarchie (poslanci byli naposledy zvoleni v roce 1911) musely se volby odehrát v co nejrychlejším časové úseku. Volby do ústavodárného národního shromáždění se skutečně konaly v únoru 1919. Významné byly tyto volby i z toho hlediska, že vůbec poprvé se v nich dostalo volebního práva i ve prospěch žen. Dalším úkolem Národního shromáždění bylo splnit druhý nejdůležitější cíl, tím bylo zejména vypracovat novou ústavu, která by nahradila do té doby platnou prozatímní ústavu.

V září 1919 byla během tohoto období ústavní debaty uzavřena Saint-Germainská smlouva, která znamenala pro vývoj nového státního útvaru poměrně velkou zátěž. Ta nejen změnila prozatímní ústavu, ale také určila podmínky „přípustnou“ podobu budoucí ústavy. Například musel být změněn název státu z "Německé Rakousko" na "Rakouská republika" a byla stanovena nezávislost Rakouska, která nepřímo zakazovala předchozí snahy o připojení k Německé říši.¹ Tato mírová smlouva rovněž definovala hranice a obsahovala ustanovení o občanství, ochraně menšin, svobodě vyznání a armádě. Nicméně byla smlouva kritizována z řad členů Národního shromáždění i kvůli ustanovením, která hovořila o Rakousku jako o jednom z viníků 1. světové války, a navíc stanovovala povinnost zaplatit válečné reparace, což ztížilo ekonomickou situaci v zemi.

V praxi byla příprava ústavy zpočátku organizována tak, že bylo vypracováno několik návrhů ústavy. Vypracovávala je tzv. Státní kancelář v čele s prvním kancléřem Karlem Rennerem, která si jako poradce povolala právníka Hanse Kelsena. Ten nepracoval sám, nýbrž s další skupinou odborníků, ale byl to převážně právě Kelsen, který hrál klíčovou roli při přípravě návrhu ústavy a byl proto často označován i za jejího „architekta“. Kelsen převzal některé právní normy z Habsburké monarchie, přičemž se nechal inspirovat i švýcarskou spolkovou ústavou i výmarskou ústavou. Kromě jednotlivých členů Státní kanceláře předložily

---

1 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 10.

příslušné návrhy také trojice největších politických stran (mezi které patřily křesťanští socialisté, sociální demokraté a národní socialisté) a jednotlivé spolkové země. Celkově se však tento proces ukázal jako velmi obtížný, neboť ideologické rozdíly mezi politickými stranami byly někdy značné, což značně ztěžovalo dosažení vzájemného konsenzu. I přes tyto obtíže byla nakonec rakouská ústava úspěšně vypracována a stala se základním pilířem nově se rodící rakouské republiky.

1.2. Rakouská spolková ústava z roku 1920

Jak již bylo naznačeno v přechozí podkapitole, v souladu se Saint-Germainskou mírovou smlouvou bylo Rakousko v roce 1919 prohlášeno za nezávislý a suverénní stát, který měl pravomoc vydávat si své vlastní právní předpisy. Nepochybně nejdůležitějším právním dokumentem období 1. Rakouské republiky byla ústava přijatá 1. října 1920, jejíž základní koncept byl formulován právě již zmíněným Hansem Kelsenem. Tento základní zákon představoval odraz proměny státního uspořádání a společenských hodnot, jež se odehrávaly v meziválečném období. Ve své podstatě kombinovala prvky tradičního právního myšlení s novými demokratickými principy a odpovídala tak požadavkům a potřebám tehdejší doby. Významným prvkem ústavy byla implementace systému dělby moci, který zaručoval rovnováhu a vzájemnou kontrolu jednotlivých složek státní moci. Tento systém představoval ochranu proti možnému zneužití moci a zajišťoval fungování státu na demokratických základech. Kromě toho spolková ústava zavedla federativní uspořádání, které umožnilo spolupráci a koordinaci mezi jednotlivými spolkovými zeměmi, a zároveň uznávalo jejich specifické zájmy a potřeby. Důraz byl kladen také na občanská práva a svobody, které byly pevně zakotveny v textu spolkové ústavy, čímž se Rakousko nově zařadilo mezi státy, které kladly velký význam na ochranu individuálních práv a svobod občanů. Důkazem toho bylo zejména zrušení trestu smrti.² Tímto způsobem byly převzaty i některé principy a ustanovení z doby rakousko-uherské monarchie, které byly považovány za stále relevantní a prospěšné pro nový demokratický stát.

---

2 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 223.

V průběhu dvacátých let došlo k několika klíčovým novelizacím, které změnily ústavní uspořádání Rakouska. První významná novela z roku 1925 se zaměřila na posílení federálních pravomocí na úkor spolkových zemí. Tento krok byl motivován potřebou sjednotit spolkovou státní správu a zvýšit efektivitu rozhodovacích procesů. Další zásadní změnou byla novela z prosince 1929, která představovala významný posun v rovnováze státní moci. V reakci na kritiku přílišné moci parlamentu bylo výrazně posíleno postavení spolkového prezidenta. Změnil se způsob jeho volby z nepřímého na přímý lidový výběr, což značně zvýšilo jeho legitimitu a nezávislost. Kromě toho mu byly přiděleny širší pravomoci, včetně odpovědnosti za jmenování a odvolání vlády, pravomoci vydávat mimořádné dekrety a možnosti rozpustit Národní radu. Tyto změny měly za cíl zlepšit stabilitu a rozhodnost vlády v případném nestabilním politickém prostředí. Toto období novelizace dobře ukazuje, jak se rakouské ústavní právo vyvíjelo v reakci na různé společenské výzvy té doby. Od vydání této novely se následně hovořilo o spolkové ústavě jako o „spolkové ústavě z roku 1920 ve znění z roku 1929“.³ Proces novelizace rakouské ústavy v tomto období dobře reflektuje i specifické ústavní uspořádání, které umožňovalo relativně snadné provádění jejích změn. Na rozdíl od jiných státních ústav, které vyžadují pro změnu často rozsáhlé a časově náročné postupy, rakouská spolková umožňuje provádět úpravy prostřednictvím běžného legislativního procesu v reakci na aktuální požadavky. Tato flexibilita se ukázala být klíčová především v období po první světové válce, kdy se Rakousko potýkalo s mnoha vnitřními a vnějšími výzvami. Rychlá adaptace ústavního rámce byla nezbytná pro udržení státní stability a řešení naléhavých problémů. Díky této pružnosti bylo možné v reakci na politické a společenské tlaky efektivně přizpůsobovat státní struktury a procesy. Nicméně pokud měla být provedena kompletní novela ústavy, musel by na takové změně podílet i lid skrze tzv. lidové hlasování. Tato snadnost dílčí novelizace však měla i své stinné stránky, které se naplno projevíly ve 30. letech. Za účelem naplnění všech charakteristik 1. rakouské republiky byly skrze spolkovou ústavou zřízeny jednotlivé státní orgány, a rovněž i Ústavní soudní dvůr. V následujících podkapitolách si proto nyní přiblížíme jejich strukturu a význam.

---

3 SELTENREICH R. a kol.: Dějiny evropského kontinentálního práva. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 443.

1.2.1. Zřízení jednotlivých státních orgánů

Legislativní proces byl na federální úrovni svěřen v rámci dvoukomorového parlamentu Národní radě (reprezentující dolní komoru) a Spolkové radě (představující horní komoru). Národní rada, která měla od počátku větší politickou váhu, měla společně se spolkovou vládou právo zákonodárné iniciativy. Po schválení návrhu zákona Národní radou byl návrh projednávaného zákona předložen Spolkové radě, která měla možnost vyjádřit případné námitky. Tyto námitky však mohla Národní rada překonat kvalifikovanou většinou. Spolková rada byla navržena jako reprezentant spolkových zemí, přičemž zastoupení v ní bylo proporcionálně rozděleno dle velikosti populací jednotlivých zemí.⁴ Spolková země s největším počtem obyvatel měla nárok na 12 hlasů, ostatní země pak na menší, avšak spravedlivě vypočítaný počet hlasů. Tento model zajišťoval, že i menší spolkové země měly svůj hlas v legislativním procesu. Vedle těchto dvou komor parlamentu existovalo také tzv. Spolkové shromáždění, které bylo složeno z členů obou komor. Jeho role byla omezena, avšak důležitá, neboť se týkala správou velice důležitých úkolů, jakými byly například volba spolkového prezidenta nebo vyhlášení válečného stavu. Na úrovni spolkových zemí byly nejdůležitějšími orgány zemské sněmy (moc zákonodárná) a zemští hejtmané (moc výkonná).

V éře po monarchistické vládě bylo postavení spolkového prezidenta v Rakousku zformováno s určitou mírou opatrnosti. Ve světle spolkové ústavy z roku 1920 byly pravomoci spolkového prezidenta tedy výrazně omezeny a jeho role byla spíše reprezentativní a symbolická. Všechna jeho rozhodnutí nebo jiné úkony podléhaly kontrasignaci spolkového kancléře nebo příslušného spolkového ministra. V rámci politického uspořádání té doby, kde převládaly parlamentní principy, byl prezident volen na čtyřleté období již zmíněným Spolkovým shromážděním, což jen odráželo významnou roli zákonodárné moci v té době. Nicméně po již zmíněné novele ústavy z roku 1929 došlo k výraznému rozšíření kompetencí spolkového prezidenta, byl volen přímo lidem a to na období šesti let.⁵

---

4 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 219.

5 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 221.

Oblast soudnictví byla charakterizována především nezávislými soudy. Ty byly tvořeny jak profesionálními soudci, tak i laiky, čímž byla zajištěna širší společenská reprezentace v rozhodovacím procesu. V tomto období byl značný důraz kladen na ochranu ústavně garantovaných principů a individuálních veřejných práv, což představovalo základní prvek soudního systému. V kontextu správního soudnictví hrál důležitou roli zejména Správní soudní dvůr, který fungoval jako primární a v některých případech jako jediná soudní autorita pro řešení sporů v oblasti veřejné správy. Jeho existence byla nezbytná pro udržení stabilního právního řádu a ochrany práv občanů v rámci správního rozhodování. Vzhledem k tomu, že systém zemských správních soudů nebyl v té době ještě plně vyvinut, byla role Správního soudního dvora o to důležitější.

1.2.2. Ústavní soudní dvůr

Již zmíněný Hans Kelsen se nepodílel pouze jen na vývoji samotné rakouské ústavy, nýbrž vytvořil i samotný koncept ústavního soudnictví jako takového a pro mnohé evropské země představoval tento koncept jakýsi vzor, jakou podobu by ústavní soud ideálně měl mít. Dokonce se mluví o nastolení tzv. Kelsenovském modelu ústavního soudnictví, který reflektoval posun od monarchistického uspořádání k demokratickému režimu, který klade větší důraz na ochranu práv jednotlivců a ústavní kontrolu vládní moci. Úzký vztah Kelsena s ústavním soudem dokládá i fakt, že působil dokonce několik let i jako jeden soudců a celkově tak přispíval k jeho dalšímu vývoji. Kelsen byl v roce 1919 jmenován soudcem ústavního soudu jako politický nestraník. Když v roce 1929 vlivem novelizace přešla jmenovací kompetence z parlamentu na vládu a došlo tak k „prepolitizování“ ve prospěch vládních stran, Kelsen již nechtěl být jmenován k funkci soudce ústavního soudu a z této instituce sám odstoupil. Toto oslabení ústavního soudu a antisemitská atmosféra, které panovala v tehdejší společnosti, přiměla Kelsena následně opustit Vídeň a přestěhoval se do Kolína nad Rýnem, kde následně působil na tamější univerzitě. Právě zde napsal jedno ze svých nejvýznamnějších děl „O povaze a hodnotě demokracie“, v němž predikoval i následný osud svého „oblíbeného dítěte“, jak sám rakouský ústavní soud často označoval. Nedlouho poté totiž měla vláda pod vedením spolkového kancléře Engelberta Dollfuße nejprve

zrušil parlament a poté i v roce 1933 samotný Ústavní soudní dvůr, čímž de facto zničil koncept demokratického státu.⁶

Inspiraci u Říšského soudu nalzáme již u struktury složení soudu. Ústavní soudní dvůr (dále jen „ústavní soud“) ale tentokrát nově disponuje předsedou, místopředsedou, dvanácti soudci a šesti náhradníky, přičemž byli jmenováni prezidentem republiky na základě návrhu vlády a s potvrzením Národní rady. Tato struktura byla výsledkem snah o vytvoření účinného a nezávislého soudního orgánu, který by měl dostatečnou kapacitu pro řešení ústavních sporů v nově vzniklé republice. Oproti svému předchůdci disponoval ústavní soud v roce 1920 rozsáhlejšími kompetencemi. Zatímco Říšský soud se zabýval především kompetenčními spory mezi členskými státy Rakousko-Uherska a určitými druhy sporů mezi občanem a administrativními úřady, rakouský ústavní soud nově disponoval také pravomocemi přezkoumávat ústavnost zákonů a nařízení, což mu poskytlo klíčovou roli v ochraně ústavnosti a právního státu. Průběh vyřizování ústavních stížností se také lišil. V Rakousko-Uhersku byl proces u Říšského soudu méně formalizovaný a více zaměřený na kompetenční a administrativní otázky. Oproti tomu byl proces v 1. Rakouské republice u ústavního soudu mnohem formalizovanější, s jasně stanovenými pravidly pro podávání ústavních stížností, písemné i ústní řízení a vydávání rozhodnutí. Tento přístup odrážel snahu o posílení právního státu a ochranu individuálních ústavních práv.⁷

Abychom ale nezůstali pouze jen u popisu, přiblížíme si nyní jedno z prvních rozhodnutí rakouského ústavního soudu, které mělo společenský přesah.⁸ Na začátku 20. století vydal rakouský dramatik Arthur Schnitzler knižně drama „Der Reigen“. Dílo na tu dobu velice odvážně znázornilo prostřednictvím dialogů, jak mezi se sebou lidé z různých sociálních vrstev komunikují před a po sexuální styku. Takové téma bylo do značné míry tabu a dílo bylo posléze cenzurou zakázáno. Nicméně se i přesto drama dočkalo uvedení na jeviště a v roce 1920 měla premiéru

---

6 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. Auflage. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 11.

7 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 223.

8 Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. VfSlg 8/1921

v Berlíně a inscenace proběhla o několik měsíců později i ve Vídni. V tomto bodě pomyslně nastupuje „na scénu“ role ústavního soudu. Ten se nezabýval prostou ochranou veřejné morálky, ale podanou stížností ze strany spolkové vlády na osobu starosty a zemského hejtmana ve Vídni Jakoba Reumanna. Spor nastal v okamžiku, když rakouská spolková vláda vydala pokyn vídeňskému starostovi, aby zakázal veřejné představení hry „Der Reigen“ kvůli jejímu erotickému obsahu. Starosta Reumann, který nesouhlasil s vládním pokynem, byl předvolán před ústavní soud, aby čelil otázkám o své odpovědnosti a postupu. Ústavní soud se zabýval posouzením, zda byly vydané pokyny spolkové vlády v souladu s právními normami a zda byly dodrženy všechny potřebné formální postupy. Analýza tří různých dopisů od federálního ministra vnitra a školství ukázala, že z formálního hlediska nebyly pokyny správně uděleny. První dopis byl považován za nezávažnou žádost, druhý byl adresován nesprávnému příjemci, a třetímu chyběl nezbytný oficiální podpis. Rozhodnutí ústavního soudu bylo založeno na základě zákona o ministerské odpovědnosti z roku 1867, neboť v této věci scházela modernější právní úprava. V důsledku analýzy předložených dopisů ústavní soud rozhodl, že pokyny spolkové vlády nebyly právně závazné a starosta Reumann nebyl odpovědný za jejich nesplnění. Toto rozhodnutí mělo značný právní význam, neboť potvrzovalo principy právního státu, jako jsou právní jistota, dodržování procedurálních norem a nezávislost městských a regionálních autorit. Zároveň ústavní soud poukázal na nutnost provést některé novelizace, zejména s ohledem na zmíněný zákon o ministerské odpovědnosti. Z pohledu ústavního vývoje rakouského ústavního soudu je právě toto rozhodnutí považováno jako jedno z prvních, které ve společnosti rezonovalo ve větší míře. Zároveň ústavní soud stanovil, jaká procedurální pravidla mají být v budoucnu pro obdobné případy následována. Případu rovněž předcházelo přijetí zcela nového zákona o ústavním soudu a jednalo se tak o jeho první uvedení v praxi. Rovněž se jednalo o vůbec první aplikaci řízení podle čl. 142 spolkové ústavy, který se vztahuje na spory uvnitř státní správy, označované souhrnně jako „Staatsgerichtsbarkeit“.

1.3. Konec 1. Rakouské republiky až do přijetí Vídeňské smlouvy

Na počátku třicátých let se Rakousko potýkalo s vážnou hospodářskou a politickou krizí, která se projevila mimo jiné výrazným posílením exekutivní složky moci. Tento proces již započal zmíněnou novelou ústavy z roku 1929, jenž rozšířila pravomoci spolkového prezidenta. Politické napětí se stupňovalo s rostoucími rozpory mezi vládnoucími křesťanskými socialisty, sociálními demokraty a národními socialisty. V tomto důsledku došlo k ochromení činnosti parlamentu, který vyústila ve vážné politické a sociální napětí. V roce 1934 dospěla tato neúnosná situace ve vytvoření autoritativního státu pod vedením křesťanských socialistů, zrušení možnosti politické opozice a vznik tzv. Vlastenecké fronty jako jediného povoleného politického uskupení. Důležitým mezníkem tohoto období se stala také nová spolková ústava ze 30. dubna 1934, která z právního hlediska vyvolávala mnoho kontroverzí, neboť byla přijata tzv. zbytkovým parlamentem. Současně se spolkovou ústavou byl přijat i zmocňovací zákon, který výrazně omezil demokratické principy zavedené ústavou z roku 1920, zrušil povinnost lidového hlasování pro komplexní ústavní změny a posílil zákonodárné pravomoci vlády. Základním pilířem nové ústavní struktury se stala idea spolkového stavovského státu, kde zásadní roli hrála profesně orientovaná grémia. Tento model se projevil i v organizaci státních orgánů, přičemž dominantní pozici zaujal spolkový kancléř, jehož úloha byla založena na principu vůdcovství. Přes veškerá úsilí o zachování rakouské státní samostatnosti však další události vedly k postupnému přibližování země k nacistickému Německu. Jednou z takových předzvěstí byl neúspěšný tzv. červencový puč v 1934, při kterém byl zabit spolkový kancléř Engelbert Dolfuss.

V rámci následujících let došlo k různým politickým manévřům a sílící nacistické propagandě, která vyvrcholila až k tzv. Anšlusu Rakouska dne 12 března 1938. Ještě předtím se rakouský kancléř Kurt Schuschnigg snažil udržet nezávislost země, ale čelil rostoucímu tlaku ze strany nacistického Německa i domácích nacistických sympatizantů.⁹ Situace vyvrcholila právě v březnu 1938, kdy Schuschnigg vyhlásil plánované referendum o nezávislosti Rakouska, které však bylo rychle zmařeno. V té době totiž byly rakouské hranice obsazeny německými

---

9 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 248.

vojsky a Schusnigg byl nucen odstoupit. Na jeho místo byl dosazen Arthur Seyss-Inquart, který již byl pro-nacisticky orientovaný. Anšlus byl následně ratifikován lidovým hlasováním, které bylo ale provedeno pod silným nátlakem a propagandou. Začlenění Rakouska do Německé říše vedlo k rozsáhlým represím vůči Židům a politickým odpůrcům, jakož i k výrazným změnám ve společnosti. Do dnes má Anšlus Rakouska velký význam pro rakouskou historii a identitu, zejména z hlediska zásadní ztráty suverenity a období, kdy byly porušeny principy demokracie a lidských práv.

Když sovětská vojska v rámci osvobození v dubnu 1945 dosáhla Vídně, vydali představitelé prozatímní státní vlády 27. dubna 1945 prohlášení o nezávislosti a obnovení rakouské republiky v hranicích z roku 1938. V něm bylo připojení k Německé říši prohlášeno za neplatné a byla obnovena demokratická Rakouská republika, která měla být zřízena v duchu ústavy z roku 1920.¹⁰ Z hlediska poválečného politického směřování země šlo o zásadní rozhodnutí. Bylo především učiněno vědomé rozhodnutí ve prospěch právní kontinuity mezi první a druhou republikou. Prohlášení o nezávislosti je historicky považována za první ústavu 2. Rakouské republiky. Aby mohla rakouská ústava znovu vstoupit v platnost, musely být nejprve zvoleny orgány v ní stanovené. Do té doby byla vydána prozatímní ústava, která přenesla zákonodárné a vládní pravomoci na prozatímní státní vládu. V listopadu 1945 se konaly svobodné volby do Národní rady a zemských parlamentů, nově zvolená Národní rada zasedala v prosinci a téhož dne byla ustavena i Spolková rada. Ta o den později opět zvolila Karla Rennera jako spolkového prezidenta, který ve své funkci setrval až do své smrti v roce 1950. Bylo tak učiněno zejména z toho důvodu, aby stát ušetřilo lidu dalšího kola hlasování vedle již zmíněných voleb do Národní rady a zemských parlamentů. Jakmile byly všechny důležité státní orgány znovu jmenovány v souladu s demokratickou ústavou, mohla přestat platit ústava prozatímní. Zákonodárné a vládní pravomoci tak mohli přejít z prozatímní státní moci na parlament, spolkovou vládu a zemské parlamenty. Spolkový ústavní zákon z roku 1920 ve znění z roku 1929 mohl opět vstoupit v platnost.

---

10 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 13.

Nicméně je rovněž důležité uvést, že po skončení druhé světové války bylo Rakousko (podobně jako Německo) rozděleno na okupační zóny, které spravovaly spojenecké mocnosti a z pochopitelných důvodů měly značný vliv na celkovou správu země. Toto rozdělení bylo formálně ustanoveno na Postupimské konferenci v červenci a srpnu 1945. Každá ze čtyř mocností spravovala svou vlastní zónu a Vídeň byla rovněž rozdělena na čtyři okupační sektory. Ve středu města byla navíc vytvořena mezinárodní zóna, kde se mocnosti střídaly v jejím dohledu. Správa poválečného Rakouska byla zajištěna tzv. Spojeneckou komisí pro Rakousko, která fungovala jako hlavní dohledový orgán pro celou zemi, tedy i provizorní státní vládu.¹¹ Tato komise se skládala z představitelů všech čtyř okupačních mocností a měla za úkol dohlížet na dodržování postupů všech spojenců v Rakousku a asistovat při obnově země. V jejím rámci byly provedeny rozsáhlé reformy za účelem odstranění nacistických a militaristických prvků z rakouské společnosti, politiky, ekonomiky a kultury. Spojenecká komise měla rovněž silnou pozici v rámci legislativního procesu uvnitř Rakouska. Například ústavní zákony přijímané Národní radou musela dodatečně schválit i Spojenecká komise.

1.3.1. Obnovení právního stavu v Rakousku

Obnovení právního stavu v Rakousku po skončení druhé světové války představovalo komplexní výzvu, která si vyžadovala zvážení historického kontextu, právní kontinuity a potřeby demokratické obnovy. Tento proces byl iniciován s cílem obnovit demokratický právní řád, který byl v předchozích letech narušen nacionálně-socialistickým režimem a následnou okupací. Nyní si proto zobrazíme, na základě jakých právních předpisů byl tento proces právní obnovy uveden v praxi.

Hlavním krokem v rámci tohoto procesu bylo přijetí tzv. ústavního přechodného zákona,¹² jehož prostřednictvím byl obnoven ústavní pořádek, který

---

11 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 264.

12 V originálním znění: Verfassungs-Überleitungsgesetz

v zemi panoval k 5. březnu 1933. Toto datum bylo zvoleno jako symbolický okamžik, neboť předcházelo rozkladu demokratického řádu v Rakousku, které provázely politické a právní zvraty na úrovni ústavních orgánů (například již zmíněné zrušení ústavního soudu). Tímto způsobem byla také vyjádřena snaha o navrácení k původním ústavním principům a odmítnutí současné legislativy, která byla formována především totalitním režimem. Dalším významným legislativním aktem byl zákon o přechodu práva z roku 1945.¹³ Ten umožnil přenesení právních norem, které byly platné po 13. březnu 1938, do poválečného právního systému. Zákon se ovšem vztahoval jen na ta zákonná ustanovení, která v sobě nenesla rysy nacionálně-socialistické ideologie nebo byly neslučitelné s demokratickými zásadami a nezávislostí Rakouska.¹⁴ Skutečnost, že časové referenční body byly zvoleny odlišně, byla dána zejména tím, že z materiálního hlediska se předpokládala právní kontinuita na úrovni běžného práva. Týkalo se to například úpravy rakouského občanského zákoníku, která platila i po okupaci v březnu 1938. Konečným aspektem této právní obnovy bylo také vyřešení otázek týkajících se organizace státních úřadů. Prostřednictvím zákona o přechodu úřadů¹⁵ došlo ke zrušení struktur Německé říše a k obnovení předválečného uspořádání veřejné správy. Tento krok byl zásadní pro zajištění funkčnosti státního aparátu a pro efektivní implementaci nových právních předpisů v rámci zákonodárných sborů.

Obnovení demokratického právního řádu v Rakousku po druhé světové válce nebylo jen otázkou formálního navrácení starých zákonů, ale také procesem reflektující hluboké historické, sociální a morální dilema tehdejší společnosti. Rakouský stát se proto musel vyrovnat s vlastní minulostí, obnovit právní kontinuitu a zároveň položit základy pro demokratický a nezávislý stát. Okupační režim v zemi ukončila až teprve Vídeňská státní smlouva v roce 1955, jejímž prostřednictvím byl obnovena plná suverenita Rakouska. Podepsána byla 15. května 1955 a vstoupila v platnost dne 27. července téhož roku. Řada ustanovení této smlouvy měla ústavní charakter, týkalo se to například závazku zachovat demokratickou formu vlády, zákazu připojení k Německu, ustanovení o ochraně

---

13 V originálním znění: Rechts-Überleitungsgesetz

14 SELTENREICH, R. A kol.: Dějiny evropského kontinentálního práva. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 445.

15 V originálním znění: Behörden-Überleitungsgesetz

práv slovinské a chorvatské menšiny a zákazu činnosti nacistických organizací. Smlouva stanovila odstoupení okupačních mocností nejpozději do 90 dnů od vstupu smlouvy v platnost, tj. 25. října 1955. Dne 26. října 1955, tedy v první den osvobození od okupace, přijala z vlastní vůle Národní rada spolkový ústavní zákon o neutralitě Rakouska.¹⁶

1.3.2. Obnovení činnosti ústavního soudu

Po ukončení války a obnovení nezávislosti Rakouska bylo nutné znovu uvést v činnost všechny demokratické instituce. Jedním z takových klíčových institucí byl i ústavní soud, který měl zajistit ochranu ústavnosti a právního státu. Obnovení jeho činnosti pro druhé světové válce bylo formálně zakotveno až v roce 1955, kdy byla přijata právě již výše zmíněná Vídeňská státní smlouva. Tento právní akt nejenže potvrdil nezávislost Rakouska, ale také zavázal zemi k obnově demokratických institucí a právního řádu podle ústavních principů z období 1. Rakouské republiky. V rámci této rekonstrukce byly v rámci ústavního soudu zavedeny určité změny, které reflektovaly potřeby poválečného Rakouska. Jednou z významných změn bylo posílení pravomocí soudu, zejména v oblasti ochrany volebních práv.¹⁷ Kromě toho byl proces jmenování soudců upraven tak, aby zvýšila jejich nezávislost na politických stranách. Zatímco před válkou měl spolkový prezident větší svobodu v rozhodování o tom, koho jmenuje, nyní musel při jmenování brát v úvahu návrhy i od jiných ústavních orgánů. Například pokud by ústavní soud měl mít celkový počet soudců stanoven na 12, nově by tak spolková vláda měla právo navrhnout třetinu celkového počtu soudců (tj. 4 soudce), Národní rada 6 soudců a Spolková rada 2 soudce. Avšak spolkový prezident měl právo i nadále jmenovat soudce bez přímého návrhu vlády či parlamentu, limit byl ale stanoven pouze na dva soudce. Důležité je v této věci poznamenat, že tyto kvóty

---

16 Když se v roce 1965 diskutovalo o tom, který den by měl být vyhlášen státním svátkem Rakouské republiky, návrhy se pohybovaly od dne vyhlášení první republiky přes den vyhlášení nezávislosti až po den podpisu státní smlouvy. Nejčastěji byl zvolen 26. říjen, který je od té doby státním svátkem. KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 14.

17 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 248.

se mohli v průběhu času měnit a mohly záviset na konkrétních legislativních úpravách a politických dohodách. Nicméně uvedené rozdělení poskytuje základní přehled o tom, jak může být proces jmenování soudců ústavního soud strukturován. Toto rozdělení jmenovacích práv mělo především za cíl zajistit reprezentaci různých politických a právních perspektiv.

1.4. Současný ústavní vývoj

Vstup Rakouska do Evropské unie v roce 1995 představoval pro zemi významný krok, který měl hluboký dopad na mnohé aspekty státního uspořádání a mezinárodního postavení. Rakousko se svou dlouhodobou tradicí politické a vojenské neutrality se nyní ocitlo před výzvou sladění svých domácích zákonů, politik a principů s požadavky a normami EU. Nicméně bývá v této souvislosti někdy vnímáno přistoupení Rakouska k EU jako problematické, neboť princip vojenské neutrality je literatuře charakterizován i jako neutralita politická a hospodářská.¹⁸ Vstup Rakousku do EU měl také zásadní dopad také na postavení a funkci ústavního soudu. Právě přistoupením došlo k významným změnám v rakouském právním systému, zejména ve vztahu k právu EU a jeho nadřazenosti nad vnitrostátním právem.¹⁹ Ústavní soud tedy musel reagovat na novou realitu, ve které se evropské správo stalo integrální součástí rakouského právního řádu. V této souvislosti tak musel být následně proveden přezkum toho, zda jsou rakouské normy v souladu v právem EU. V reakci na evropskou integraci se ústavní soud také více zaměřil na interpretaci a aplikaci Listiny základních práv EU, čímž rozšířil svou roli v ochraně základní práv v kontextu evropského práva. Celkově přístup Rakouska do EU přinesl ústavnímu soudu nové výzvy a příležitosti. Soud musel nalézt rovnováhu mezi respektováním nadřazenosti práva EU a ochranou základních principů rakouského ústavního řádu, čímž se jeho role a význam v rakouském právním systému vyvíjeli v reakci na měnící se mezinárodní a evropský kontext.

---

18 SELTENREICH, R. a kol.: Dějiny evropského kontinentálního práva. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 446.

19 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 275.

Reformní diskuse se v současné době zaměřuje primárně na charakter federální státní a pravidla pro rozdělení kompetencí mezi spolek a spolkové země, která jsou již dlouhodobě zastaralá a neefektivní. V této souvislosti se mluví o procesu tzv. ústavní očisty,²⁰ přičemž Rakousko se již v minulosti již o její realizaci pokusilo. V reakci na tyto výzvy byl v roce 2003 zřízen tzv. Rakouský konvent,²¹ jehož cílem bylo analyzovat platné ústavní právo a formulovat návrhy na jeho změnu, přičemž jeho činnost trvala od července 2003 až do ledna 2005. Složení konventu zahrnovala představitele všech parlamentních stran, členy spolkové vlády, zástupce spolkových zemí. Přestože se konventu nepodařilo všechny své cíle realizovat, povedlo se mu v parlamentu prosadit v roce 2012 novelu správního soudnictví, která přinesla úpravu zemských správních soudů. To přineslo výrazné posílení právní ochrany občanů ve správních řízeních a položilo základy pro další reformy ve veřejné správě. I přes tento úspěch se konventu nepodařilo další návrhy prosadit a jeho činnost byla následně ukončena. Nicméně jeho vypracované dokumenty a záznamy z jednání dodnes slouží jako základní materiál pro pokračující diskuse o reformách a do budoucna mohou sloužit jako „odrazový můstek“ pro nalezení řešení dalších ústavních problémů v rakouském státě.

1.5. Současné otázky rakouského ústavního soudnictví

Rakouský ústavní soud se nachází na křižovatce mnoha významných právních, technologických a společenských trendů, které formují současné právní prostředí. Jak se bude vyrovnávat s těmito výzvami, bude mít zásadní vliv na jeho schopnost ochraňovat ústavní principy a hodnoty ve prospěch rakouských občanů. Aby bylo zajištěno, že ústavní práva jsou a budou chráněna v rychle se měnícím světě, je také zapotřebí nejen právní erudovanosti a předvídavosti, ale také zejména ochotu soudů k inovaci a dialogu s veřejností. Proto se na následujících řádcích budu snažit přiblížit, jak se v tomto ohledu vyvíjí současný postoj rakouského ústavního soudu směrem k veřejnému prostoru.

---

20 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 15.

21 Österreich-Konvent. [online] 2014. Poslední změna provedena dne 27.01.2014 15:27. [cit: 2024-03-29]. Dostupné z: http://www.konvent.gv.at/K/Willkommen_Portal.shtml

Otázka vztahu ústavních soudů a veřejnosti byla, a v současné době i je velkým tématem pro všechny světové země s demokratickým uspořádáním, přičemž ne každý stát přikládá tomuto tématu velkou váhu. Bylo tomu tak dlouhou dobu i v případě Rakouska, kde se v rámci kolegia ústavního soudu diskutovalo o tom, jakou by měla tato instituce zaujmout pozici ve vztahu s veřejností. V souvislosti s vydáváním stále důležitějších nálezů z posledních let (zejména s ohledem na pandemii koronaviru) a jubilejním rokem 2020, ve kterém oslavila rakouská ústava své stoleté výročí, se jeho vztah k publikování se činnosti výrazně změnil za účelem snahy zvýšit povědomí veřejnosti o důležitosti této instituce. Rakouský ústavní soud nikdy nekomunikoval prostřednictvím médií tak široce jako dnes. Projevuje se to zejména zřizováním svých vlastních oficiálních účtů na sociálních sítích, organizuje pravidelně dny otevřených dveří (kde jsou k vidění různé workshopy a informační brožury) a publikuje přes 50 tiskových zpráv ročně.²² Například skrze platformu YouTube poskytuje celou řadu záznamů jednotlivých vystoupení v rámci pořádaných konferencí, ale i edukační videa s cílem popsat aktuální činnost ústavního soudu, přičemž zde často vystupují i samotní členové ústavního soudu.²⁰ Na základě takto nabytých zkušeností si ústavní soud může dovolit publikování různých výzkumných prací, které slouží k analýze takového vztahu s veřejností a médií. Například univerzitní profesorka při JKU Linz, Dr. Claudia Fuchs, se ve své práci zabývala právě tímto tématem. Zde došla například k poznatku, že mediální přístupnost k soudním procesům obecně přispívá širšímu publiku k lepšímu pochopení projednávaných záležitostí, čímž je podporována transparentnost jednotlivých rozhodnutí a zahrnuje osvětu v šíření informací o soudních procesech v srozumitelných a přístupných formátech pro laické publikum.²³

---

22 GRABENWARTER CH., HOLOUBEK M., MADNER V., PAUSER J. Verfassungsgerichtsbarkeit in der Zukunft – Zukunft der Verfassungsgerichtsbarkeit. Wien: Verlag Österreich, 101 s.

23 06 Das Verfassungsgericht und die (Medien-)Öffentlichkeit – Univ.-Prof. Dr. Claudia Fuchs, JKU Linz. 19.10.2020 [2024-03-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bHG16MZOLb0>. Kanál uživatele Verfassungsgerichtshof.

Tato činnost ze strany ústavního soudu obecně velice přínosná a směrodatná pro současný ústavní vývoj. Další evropskou zemí, kde je činnost ústavního soudu prezentována na vysoké úrovni, je například Spolková republika Německo. Je to dáno zejména i skutečností, že je zde obecně ze strany širší veřejnosti existence většího zájmu o znalost činnosti ústavního soudu, potažmo samotné německé ústavy. V tomto ohledu se německý Spolkový ústavní soud rozhodl jít zmíněnému zájmu naproti a jeho jednotliví členové vystupují na různých veřejnoprávních a internetových platformách. V tomto ohledu se mi velice zamlouvala činnost bývalého předsedy německého ústavního soudu. Dr. Andreas Voßkuhle například vystoupil v roce 2019 ve veřejnoprávní televizní stanici Das Erste, kde v rámci pořadu „Im Namen des Volkes“ přiblížil činnost ústavního soudu a odpovídal na otázky publika, které byly spjaté s některými konkrétními články německé ústavy v kontextu současných společenských problémů v Německu.²⁴ Jak již bylo nastíněno v úvodu této podkapitoly, spousta jiných ústavních soudů má tendenci tuto úlohu podceňovat. Dle mého názoru by se podobnou cestou mohl vydat i Ústavní soud ČR, kde není činnost směrem k veřejnosti rozvinuta v takové míře, jako v případě našich dvou zmíněných sousedních zemích. V kontextu stále intenzivnější veřejné debaty a politické polarizace se rakouský ústavní soud může ocitnout pod veřejným a politickým tlakem. Jak udržet nezávislost a objektivitu v takovém prostředí je důležitou výzvou pro udržení důvěry veřejnosti. V tomto ohledu je komunikace skrze mediální prostor, která byla již zmíněna, nezbytná nejen pro zvýšení povědomí o roli a významu ústavního soudnictví, ale také pro zachování veřejného respektu a důvěry v tuto instituci. Ačkoliv tedy rakouský ústavní soud již podnikl kroky ke zvýšení transparentnosti a veřejného povědomí o své činnosti, stále zůstává výzvou, jak zajistit rychlé a efektivní řešení stále rostoucího počtu případů, aniž by byla ohrožena důkladnost a kvalita soudního přezkumu. Toto zahrnuje nejen interní organizaci a řízení, ale také otázky týkající se přístupu k právnímu zastoupení a právní pomoci pro méně zajištěné skupiny obyvatelstva. Ve vztahu k ostatním současným otázkám ústavního soudnictví bude

---

24 Im Namen des Volkes / 22.05.2019 / Prof. Andreas Voßkuhle. 22.5.2019 [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MEQrnEHdx2k&t=1609s>. Kanál uživatelé Deutschland Talk.

rovněž do budoucna zajímavé sledovat, jak se projeví ochrana ústavních práv v novodobém digitálním věku. Digitalizace a zejména i umělá inteligence totiž přináší mnoho nových příležitostí, ale také nové výzvy pro ochranu osobních práv jednotlivců. Z toho vyplývá i povinnost rakouského ústavního soudu vyrovnat se s otázkami souvisejícími s ochranou dat, dohledem na internetu a právy k digitální identitě. Tato problematika zahrnuje nejen ochranu osobních údajů v období stále rostoucího využívání digitálních technologií, ale také otázky týkající se rovnováhy mezi bezpečností a soukromím, a to i v kontextu boje proti kybernetické kriminalitě a terorismu.

2. Charakteristika ústavního systému

Po úvodní kapitole věnované vývoji ústavy a ústavního soudu se v nyní naše pozornost upne na charakteristiku ústavního systému. V mnoha ohledech zaujímá Rakousko postavení klasického typu spolkového státu, avšak během vývoje ve 20. století si vytvořil některá zvláštní specifika, která jsou z dnešního pohledu velmi ojedinělá, a tudíž nesmírně zajímavá. Účelem této kapitoly bude tedy především snaha srozumitelně uchopit jednotlivé ústavní principy, na kterých rakouská republika stojí, neboť pro pochopení dalších kapitol této diplomové práce bude jeho studium naprosto stěžejní. Zvláštní pozornost bude ale věnována principu spolkového státu, a s spjatým vztahem mezi spolkem a spolkovými zeměmi, protože největší rozsah specifik rakouského státu je obsažena právě ve svébytném pojetí federalismu, který navazuje i na rozhodčí federální systém v rukou ústavního soudu, o němž bude pojednáno ve 4. kapitole této diplomové práce.

2.1. Ústavní principy

Každá ústava obsahuje určitá základní ustanovení o formě státu a vlády, organizaci státu a postavení jednotlivce ve státě a jeho právech. Ústavní právo se také často zavazuje k určitým cílům činnosti státu, které jsou závazně předepsány pro politický proces. Ústavní spolkový zákon vychází také z určitých základních ústavněprávních principů, které jsou označovány také jako stavební kameny rakouského spolkového ústavního práva. Mají vyšší status než ostatní ústavní zákony, protože je lze měnit nebo rušit pouze v určitém kvalifikovaném postupu v tzv. komplexní novele, jejíž úpravu jsme blíže rozebrali v rámci 1. kapitoly této diplomové práce. Rozlišujeme celkem 5 základní principů, mezi něž řadíme především principy spolkového státu, republiky, demokracie, právního státu a neutrality, které jsou zakotveny v rakouské ústavě. Realizaci těchto principů v rakouském ústavním systému si nyní v následujících odstavcích blíže přiblížíme, včetně způsobů, jakými může být ústava novelizována.

Prvním ze sledovaných ústavních principů je princip republiky. Jeho podstatou je jednoznačné odmítnutí předchozích principů monarchistického státního uspořádání skrze konstatování, že v čele nově vzniklé republiky nebude hlavou státu císař či král. Rakousko se totiž ve svojí ústavě rozhodlo pro státní

formu republiky s volenou hlavou státu v časově omezeným funkčním obdobím, která nese politickou a právní osobnost za své jednání ve funkci.²⁵ Toto vymezení se nicméně vztahuje i na všechny další osoby, které jsou činné ve veřejné správě země a vedení jim svěřených úřadů podléhá odpovědnosti vůči občanům státu. Důležitost tohoto ústavního principů je dán i postavením v ústavě, neboť je obsažen hned v 1. článku spolkové ústavy.

Demokratický princip, další ze sledovaných principů, je ústředním pilířem ústavního uspořádání, který definuje Rakousko jako „demokratickou republiku, ve kterém moc pochází z lidu.“²⁶ Na základě znění tohoto článku můžeme rozvinout tento princip o některé další aspekty. „Moc pocházejí z lidu“ je odrazem principu suverenity lidu, která se projevuje především skrze volby, jejímž prostřednictvím mohou občané vybírat své zástupce, kteří reprezentují určité politické ideály a myšlenky na státní úrovni. Z toho také vyplývá, že Rakousko uplatňuje model reprezentativní demokracie, přičemž tento systém je definován v různých částech rakouského ústavního práva, včetně článků týkajících se parlamentního systému. Z toho můžeme vyvodit, že princip demokratického státu se neomezuje pouze na úvodní článek ústavy, ale naopak provází i právní úpravu všech ústavních institucí. Například články 26 až 33 spolkové ústavy upravují postavení a fungování Národní rady, která je jednou z klíčových složek rakouského parlamentu a představuje hlavní orgán lidové reprezentace. Tato ustanovení zajišťují, že občané mají na základě voleb možnost ovlivnit legislativní proces a vládní politiku státu.

Na rozdíl od dosud diskutovaných základních principů není princip právního státu ve spolkové ústavě výslovně upraven, ovšem odvozen z řady předpisů a institutů spolkového ústavního práva.²⁷ Přítomnost tohoto ústavního principu v rakouském státě můžeme také vyvodit i z podstaty jeho členství v různých mezinárodních společenstvích. Například v případě členství v Evropské

---

25 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, 14 s.

26 Článek 1 spolkové ústavy (B-VG).

27 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. Auflage. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 57.

unii odkazuje čl. 2 SEU na zásadu právního státu jako na zásadu, která je závazná pro členské státy EU.²⁸ Z toho můžeme vyvodit, že pokud by Rakousko nesplňovalo některé znaky právního státu, nemohl by být zároveň členským státem Evropské unie. V podrobnostech je princip právního státu ve spolkovém ústavním právu charakterizován komplexním uplatněním principu legality, ústavním systémem právní ochrany s odpovídajícími procesními zárukami, principem dělby moci, základními lidskými právy a zavedením rozsáhlých kompetencí na úrovni ústavního soudnictví, jako institutem právní ochrany před zásahy do těchto lidských práv a svobod. Rakouský ústavní soud s tímto principem ve velké míře pracuje, odkazuje na něj jako na nepsaný ústavní princip v mnoha souvislostech a vyvozuje z něj dalekosáhlé právní důsledky. V poslední době to bylo nejvíce patrné při rozhodování sporů v souvislosti s přijímáním zákonných opatření proti pandemii koronaviru, kde ve velké míře odkazoval na důležitost dodržování principu legality, potažmo principu právního státu jako takového.²⁹

Rozhodně nesmíme v souvislosti s ústavními principy opomenout ani princip neutrality, která se stala jedním ze základních principů rakouské zahraniční politiky. Tento princip zahrnuje odmítnutí vstupu do vojenských aliancí a zdržení se účasti ve válkách nebo ozbrojených konfliktech. Rakouská neutralita je tedy trvalá, což znamená, že země nevyhledává vojenské spojence a zavazuje se nezapojovat do vojenských paktů či dohod. Zároveň to však neznamená, že by Rakousko mělo ve své neutralitě zůstat pasivní. Usiluje například o podporu míry bezpečnosti v mezinárodních vztazích, podporuje diplomatická řešení konfliktů a aktivně se angažuje v mezinárodních mírových a bezpečnostních organizacích, jako jsou Organizace spojených národů a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.³⁰ Princip neutrality tak nebyl narušen ani v případě schvalování sankcí EU proti Rusku kvůli agresi na Ukrajině, neboť se Rakousko zaměřuje primárně na poskytování neválečné pomoci Ukrajině, jako je zejména humanitární asistence.

---

29 Článek 2 SEU: „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné všem členským státům...“

30 viz kapitola 5.3.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. V 411/2020

31 BRAUNEDER, W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. s. 269.

2.2. Princip spolkového státu

Princip spolkového státu představuje jednu z nejdůležitějších a také nejsložitějších ústavních principů v rámci Rakouské republiky. Důvodem, že jsem se rozhodl oddělit tento princip od ostatních, a uvést jej v samostatné kapitole, je hned několik. Na první pohled by se mohlo zdát, že všechny německy hovořící země se spolkovým charakterem mají v zásadě stejný právní základ, v případě Rakouska je ale situace odlišná. Zde jednotlivé spolkové země disponují skutečně statusem „státu ve státě“, ovšem z hlediska faktické síly ovlivňovat chod státu mají jen velmi slabé postavení. S nadsázkou by se dalo říct, že mají z právního hlediska blíže k prostým základním územně samosprávným celkům než k jakémukoliv regulárnímu spolkovému státu. Nejednoznačnost skutečné síly spolkového země vůči spolku je podkladem pro zmínění druhého důvodu uvedení principu spolkového státu do samostatné kapitoly, a tím je řešení federálních sporů na úrovni ústavního soudnictví. Čtvrtá kapitola této diplomové práce se totiž zabývá několika případy sporu tohoto charakteru, nicméně pokud by čtenář neznal podstatu principu spolkového státu v Rakousku, právní základ pro rozdělení kompetencí mezi spolek a spolkové země ani podstatu finanční ústavy, neměl by možnost plně pochopit rozbor jednotlivých federálních sporů. Na následujících stránkách si proto přiblížíme aplikaci tohoto principu v Rakousku, zmíním právní základ pro rozdělení kompetencí uvnitř státu a závěrem popíšu spolkovou finanční ústavu, která je základním právním předpisem pro rozdělení financí mezi spolkové země.

Princip spolkové státu je ve spolkové ústavě zastoupen v mnoha ohledech. Od definování Rakouska jako spolkové země, přes rozdělení kompetencí mezi spolek a spolkové země až po možnost řešení federálních sporů na úrovni ústavního soudu. Pokud ale provedeme bližší analýzu jednotlivých článků ústavy v souvislosti s jinými obecnými znaky spolkového státu, zjistíme, že rakouská forma federalismu v sobě obsahuje značné nedostatky, zejména v porovnání s jinými zeměmi. Zejména se to projevuje v nízké autonomii spolkových zemí, omezené možnosti podílet se na federálním rozhodování a také v dělení pravomocí, které je z velké části uzurpováno ve prospěch centrální vlády.

Rakouská republika se skládá ze spolkové vlády a devíti nezávislých spolkových zemí, které mají vlastní právní subjektivitu. Protože spolkové země jsou státy v rámci federálního systému, mají také vlastní zemské ústavy. Podle charakteru rakouské ústavy však mají spolkové země pouze omezenou ústavní autonomii. To se nejvíce projevuje v čl. 99 spolkové ústavy, podle kterého nesmí zemská ústava zasahovat do spolkové ústavy, tj. nesmí být v rozporu s ústavním spolkovým zákonem a základními ústavními principy v něm zakotvenými. Spolkové země tedy mají samostatný ústavněprávní manévrovací prostor pouze v rozsahu, v jakém federální zákonodárce nevydal žádné rozhodné předpisy. Z tohoto důvodu mohou zemské ústavy stanovit pouze kompetence zemských parlamentů, např. pokud jde o tvorbu zemských zákonů. Základní rysy volebního práva do zemských parlamentů jsou do značné míry určeny spolkovou ústavou. Pokud však spolková ústava ponechala některé otázky otevřené, mohou si spolkové země vytvořit vlastní zákonnou úpravu, např. v souvislosti s délkou funkčního období zemského parlamentu, posunutí termínu komunálních voleb nebo zřízením vlastních orgánů určených k finanční kontrole v oblasti spolkové země. V této souvislosti lze tedy hovořit o relativní ústavní autonomii rakouských spolkových zemí.

V oblasti státovědy je Rakousko zase charakterizováno jako tzv. centralistický spolkový stát,³² což znamená, že i přes federální uspořádání existuje výrazná centralizace na federální úrovni. Tento přístup se projevuje v rozdělení kompetencí mezi federální vládou a jednotlivé spolkové země, kde značná část výkonné, zákonodárné a soudní pravomoci zůstává v rukou centrální vlády. Je to dáno tím, že současná podoba rakouského spolkového státu byla od počátku kompromisem mezi federálními a centralistickými myšlenkami.³³ Spolková vláda si vyhradila nejdůležitější legislativní kompetence a dlouho převládající centralistický přístup vedl k dalším přesunům kompetencí v neprospěch spolkových zemí. V důsledku toho zůstaly spolkovým zemím pouze omezené pravomoci. Proto

---

32 ROSENBERGER A, PELINKA-SIEGLINDE A. Österreichische Politik Grundlagen, Strukturen, Trends. 3. vydání. Wien: Facultas-WUV, 2007, s. 25.

33 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 148.

se někdy hovoří o výskytu tzv. výkonném federalismu³⁴ v Rakousku. Podrobnější systém rozdělení kompetencí si přiblížíme ale až v samostatné podkapitole.

Nízká míra reálné moci spolkových zemí se projevuje i na úrovni federálního rozhodování. Spolková rada reprezentující jednotlivé spolkové země, která je pověřena podílet se v horní komoře parlamentu na spolkovém zákonodárství, má jen slabé postavení s právem vetovat projednávané zákony. Nicméně ani to nebývá využíváno příliš často, neboť Národní rada může veto přehlasovat. Spolkové země tedy pravidelně využívají k uplatňování svého vlivu jiné nástroje, než které jsou stanoveny spolkovou ústavou. Mohou jimi být například neformální dohody či lobbying.

Kromě těchto ústavních okolností přispívá ke strukturální slabosti federálního státu také rakouský politický systém. Politické strany působí jako centralistické faktory, a tak stranické politické ohledy v praxi velmi často převažují nad těmi federalistickými. Snad nejvíce je to patrné ve Spolkové radě, kde poslanci jednájí téměř výhradně na základě stranické politiky, namísto toho, aby zastupovali regionální zájmy svých voličů. Tento trend má původ v historickém vývoji země po 2. světové válce. Rakouský politický systém je charakterizován především převahou velkých politických stran (například ÖVP a SPÖ) a také tzv. systémem sociálního partnerství.³⁵ Tento systém představuje unikátní model kooperace mezi vládou, odborovými svazy, průmyslovými a zemědělskými asociacemi a zástupci zaměstnavatelů. Ukázal se být klíčovým faktorem v oblasti ekonomického plánování, sociální politiky a tržní regulace v poválečném Rakousku, kdy bylo nutné znovu obnovit stabilní ekonomickou situaci a zajistit konsenzus v politicky a ekonomicky nestabilním prostředí. Jedním z výsledků této spolupráce je vysoce koordinovaný tržní ekonomický systém, ve kterém zmínění aktéři spolupracují na dosahování společných cílů. Výhodou tohoto systému je mimo jiné i fakt, že v rámci Rakouska nedochází k velkému množství stávek ze stran zaměstnaneckých odborů, neboť odborové svazy mají přístup k vládním rozhodovacím procesům a

---

34 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 53.

35 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 55.

mohou za cenu různých kompromisů ovlivňovat politiku v oblasti pracovních podmínek. Na druhou stranu se ale jedná o další z mnoha oblastí omezení vlivu spolkových zemí, neboť systém sociálního partnerství přispívá především k centralizaci rozhodovacích procesů a oslabení regionální autonomie.

2.2.1. Rozdělení kompetencí mezi spolkem a spolkovými zeměmi

V rámci této podkapitoly bych rád přiblížil způsob rozdělení kompetencí uvnitř rakouského státu, a také důvod, proč je dán v rakouském federalismu veliký nepoměr mezi pravomocemi spolku a jednotlivými spolkovými zeměmi. Systém rozdělení kompetencí totiž představuje jádro rakouského federálního systému. Právě jeho prostřednictvím se určuje, které úkoly jsou svěřeny spolkové vládě a které jednotlivým spolkovým zemím.³⁶ V souvislosti s tímto systémem rozdělení hovoříme primárně o kompetencích v oblasti legislativy a faktického výkonu svěřené správy. Takovýto způsob rozdělení je dán především spolkovou ústavou, na jehož základě má spolkový ústavodárce pravomoc určovat a měnit kompetence prostřednictvím zákonů o změně ústavy. To znamená, že Národní rada může rozhodovat o přesunech kompetencí ústavně-právní většinou, což přispívá k již deklarované nadváze síly spolkové vlády. Nejdůležitější určení kompetencí provádí spolkový ústavní zákon, který stanoví celkem čtyři hlavní typy rozdělení kompetencí, a to ve článcích 10, 11, 12 a 15. Pro přehlednost si nyní znění jednotlivých článků podrobněji přiblížíme.

V rámci článku 10 spolkové ústavy jsou vyjmenovány ty kompetence, které jsou z legislativního a exekutivního hlediska federální záležitostí. Zároveň je v něm obsažen rozsáhlý katalog, který spolkové vládě přiděluje četné a důležité kompetence, které jsou rozdělené do různých skupin. Jedná se zároveň o kompetence, které zahrnují nejdůležitější úkoly státu (například se jedná o skupinu kompetencí týkající se rozdělení federálních financí, zahraničních věcí, úpravy celní správy aj). Odstavec 2 tohoto článku ovšem připouští i výjimky. Ten totiž v konkrétně vymezených situacích připouští, aby spolkové země uplatňovaly a pro-

---

36 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 125.

-váděly federální zákony. Jinými slovy, ačkoliv je nějaká oblast obvykle ve výlučné pravomoci federální vlády, tento odstavec umožňuje, aby v konkrétních situacích mohly být určité úkoly delegovány na spolkové země, které je provádějí jménem spolkové vlády.³⁷ To přináší zejména flexibilitu v systému rozdělení kompetencí ve snaze připustit určitý stupeň decentralizace při provádění federálních zákonů a přizpůsobování federálních zákonů místním podmínkám, aniž by bylo narušeno základní rozdělení pravomocí stanovené podle tohoto článku.

Kompetence, v nichž je legislativa v rukou spolkové vlády, ale výkon jednotlivých zákonných ustanovení je v dikci spolkových zemí, máme možnost nalézt v článku 11 spolkové ústavy. Ve své podstatě to znamená, že spolková vláda stanoví základní pravidla a normy, za jejich aplikaci v konkrétních případech a za správu souvisejících administrativních postupů jsou odpovědné jednotlivé spolkové země. Oproti této úpravě Spolková vláda v kontextu znění článku 12 spolkové ústavy vydává základní zákony, které stanoví zásady pro vydávání prováděcích právních předpisů ze stran zemských vlád, přičemž spolkové země za tyto vlastní předpisy odpovídají v plném rozsahu. Rozdíl mezi článkem 11 a 12 spolkové ústavy tedy spočívá v tom, že spolek především stanoví „mantinely“, v nichž se má zemská vláda pohybovat pro vydávání zemských právních předpisů ve stanovené oblasti. Příkladem může sloužit úprava sociálního zabezpečení. Zde spolková vláda stanovuje základní principy a strukturu systému, ale konkrétní provoz a správa jednotlivých sociálních služeb spadají do kompetence spolkových zemí. Tento systém umožňuje jednotlivým zemím adaptovat federální zákony na místní potřeby a podmínky, což by mělo vést k větší flexibilitě a účinnosti ve veřejné správě. Rovněž i v rámci tohoto článku může docházet často ke sporům v rozdílnosti přístupu některých spolkových zemí na konkrétní úpravu této svěřené kompetence, neboť v souladu s principem uniformity by měly všechny spolkové země dodržovat jednotu v úpravě této oblasti.³⁸

---

37 Článek 10 odst. 2 spolkové ústavy (B-VG): „Ve spolkových zákonech o právech hlavního dědice .... může být zemský zákonodárny sbor zmocněn k vydání provádějících předpisů k přesně vymezeným jednotlivým ustanovením.“

38 Viz kapitola 4.3. Princip uniformity

Výčet ústavních zmocnění k vytváření legislativního základu a provádění svěřených kompetencí uzavíráme článkem 15 spolkové ústavy. Kompetence zde uvedené poskytují spolkovým zemím největší volnost, neboť legislativa a výkon přijatých zemských zákonů jsou čistě záležitostmi spolkových zemí. Podle generální klauzule uvedené v tomto posledním zmíněném článku se jedná o všechny záležitosti, které nejsou výslovně svěřeny spolkové vládě,³⁹ ale naopak zemským vládám, a to v plném rozsahu (jedná se o tzv. zbytkovou pravomoc). Zároveň se v tomto článku (v porovnání s ostatními kompetenčními články ústavy) nejvíce projevuje princip subsidiarity v rámci rozdělení státních kompetencí, kde rozhodování a správa je delegována na co nejnižší možnou správní úroveň. V souladu se systémem tohoto ustanovení nejsou jednotlivé kompetence spolkových zemí výslovně vyjmenovány, lze je ale odvodit. Příkladů kompetencí dle článku 15 spolkové ústavy nalezneme hned několik, ale pro podrobnější rozbor si nyní vybereme oblast upravující stavební předpisy (například konkrétně dolnorakouský stavební zákon z roku 2014). Zemská vláda má zde pravomoc stanovit pravidla, která řídí aspekty jako jsou výška budov,⁴⁰ hustota zástavby, povrchové úpravy, typy povolených stavebních materiálů a zachování historických nebo kulturních památek. Zásadní vlastností takto upravených místních předpisů na úrovni spolkových zemí je jejich flexibilita a schopnost reagovat na specifické místní podmínky. Například v městských oblastech mohou být předpisy zaměřeny na omezení výšky budov, aby se zachoval panoramatický výhled nebo zajistilo dostatečné sluneční světlo pro veřejné prostory. Naopak v rurálních oblastech mohou být pravidla navržena tak, aby podporovala udržitelné využití zemědělské půdy a ochranu přírodního kraje. Důležitým prvkem místních stavebních předpisů je také proces veřejného připomínkování. Spolkové země musí zajistit, aby místní obyvatelé a další zainteresované strany měly možnost vyjádřit své názory na navrhované změny předpisů. Tento participovaný přístup pomáhá zajistit, že předpisy odrážejí místní potřeby a priority, a že jsou místní veřejností akceptovány.

---

39 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 131.

40 Ustanovení § 53 dolnorakouského stavebního zákona (NÖ Bauordnung)

V souvislosti s tímto tématem je vhodné i zmínit, že pokud se ve veřejném prostoru hovoří o potřebě reformy rakouského federalismu jako takového, je to právě nejčastěji právě v souvislosti se systémem rozdělení kompetencí. Ze stran kritiků nejčastěji zaznívají přívlastky jako nepřehledný, nepružný a v mnoha ohledech již neaktuální. Do značné míry za to může jeho stáří, neboť pochází již z roku 1920 a byl přednostně vytvořen pro potřeby tehdejší 1. Rakouské republiky a nebyl nikdy novelizován. Dnes by například v oblasti regulace a distribuci energetiky bylo vhodné, aby existovala jednotná regulační odpovědnost, místo toho, aby byly kompetence rozděleny a roztrženy mezi spolkovou vládu a spolkové země.⁴¹

2.2.2. Financování spolkových zemí

Rozdělení kompetencí mezi spolkovou vládou a spolkovými zeměmi není jediným okruhem úkolů, který je třeba upravit v rámci rakouského federálního státu. Stejně důležitá je rovněž i úprava financování svěřených záležitostí. Zejména musí být stanoveno, kdo nese náklady v rámci výkonu určité kompetence, kdo je odpovědný za výběr daní a jak se daňové příjmy rozdělují mezi územní samosprávy. V tomto ohledu se jedná o další prvek rozdělení moci ve spolkovém státě. Na následujících řádcích si nyní přiblížíme právní základ pro tento druh federálního vztahu, a také způsob jeho fungování v praxi. Všechny tyto záležitosti jsou upraveny v tzv. Spolkové finanční ústavě. Tento samostatný ústavní zákon, upravuje vůdčí zásady pro způsob rozdělení nákladů, rozdělení kompetencí v rámci daňového systému a další otázky finančních vztahů mezi regionálními orgány uvnitř spolkových zemí. Sám o sobě by však v praxi neobstál, a proto byl za účelem provedení finanční ústavy zřízen také zákon o finančním vyrovnání, který definuje jednotlivé druhy odvodů a rozdělení daňových příjmů mezi spolkovou vládu, spolkové země a jednotlivé obce. Jeho zvláštností je jeho relativní doba účinnosti, jelikož je přijímán pouze na předem stanovené časové období s rozmezím několika let, zpravidla se jedná o délku trvání čtyř let.⁴²

---

41 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 126.

42 Současná úprava zákona o finančním vyrovnání má platnost pro roky 2024 až 2028.

Význam výše uvedené finanční ústavy a jeho provázanost se zákonem o finančním vyrovnání si nyní názorně ukážeme. V jejím úvodu nalezneme tzv. zásadu konexity,⁴³ podle něhož musí každý územní celek nést veškeré náklady, které mu vzniknou při plnění úkolů v rámci svěřené kompetence. V praxi tak například výkon všeobecné bezpečnostní policie spadá podle čl. 10 odst. 1 č. 7 spolkové ústavy do působnosti spolkové vlády, tudíž musí náklady na policejní činnost nést spolková vláda.⁴⁴ Dalším důležitým pojmem je tzv. fiskální suverenita neboli pravomoc ukládat poplatky různým subjektům. Důležitost zde spatřujeme zejména ve vyjasnění, který zákonodárce (spolkový či zemský) je oprávněn upravovat a vybírat daně, a komu připadá její případný výnos z této daně. V tomto ohledu finanční ústava definuje zejména druhy daní a také to, kdo je za tyto druhy daní odpovědný z hlediska legislativy a komu výnosy z těchto daní náleží. Daně se rozdělují především na výlučné spolkové odvody (jejichž výnos plyne výhradně spolkové vládě) a společné spolkové odvody (jejichž výnos náleží jak spolkové vládě, tak spolkové zemi či obci). O tom, do jaké z těchto dvou skupin federálních odvodů spadají jednotlivé konkrétní daně určuje zákon o finančním vyrovnání. Podle tohoto zákona jsou tak například cla vymezena jako výlučná federální daň a daň z příjmu je naopak společnou federální daní. V případě spolkových odvodů vykonávají vymáhání daní spolkové finanční správy, územní samosprávy naopak zajišťují vymáhání zemských a obecních odvodů. Rozdělení výnosů ze společných daní musí zohledňovat zatížení veřejné správy, a zároveň musí být v souladu se zásadou rovnosti mezi všemi spolkovými zeměmi. Rozdělování daňových příjmů se řídí pomocí různých „klíčů“, přičemž většina daní se rozděluje mezi spolkové země a obce podle procentního vzorce, který vychází z celkového počtu obyvatel daného regionu. Například dříve uplatňovaný klíč odstupňovaného počtu obyvatel v minulosti zvýhodňoval větší obce vyšším přidělem, protože se předpokládalo, že mají vyšší výdaje na plnění svěřených úkolů.⁴⁵

---

43 KHAKZADECH L.: *Elements Verfassungsrecht*. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 40.

44 BERKA W.: *Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 140.

45 Ustanovení § 10 odst. 8 zákona o finančním vyrovnání z roku 2017 (FAG 2017)

Otázka vhodnosti takto zvolených kritérií rozdělení vede často ke sporům na federální úrovni. Nároky vyplývající z finančního vyrovnání lze uplatnit právě u ústavního soudu, který se často tímto typem federálního sporu zabývá.⁴⁶ V rámci snahy o reformu federativního státního uspořádání se objevuje i zde prostor pro případnou reformu. Je tomu tak proto, že většinu daní a odvodů vybírá právě spolková vláda, a spolkové země jsou do značné míry závislé na následné přerozdělování financí na základě zmíněného klíče. Z tohoto důvodu se objevují politické požadavky na to, aby spolkové země získaly větší fiskální suverenitu, za účelem plnohodnotné správy svěřených záležitostí na svém území.⁴⁷

2.2.3. Spolupráce a dohled mezi Spolkem a spolkovými zeměmi

Spolková vláda a spolkové země plní úkoly, které jim byly svěřeny rozdělením kompetencí, samostatně a nezávisle na sobě. Jejich vzájemný vztah by měl být přitom vázán vzájemnou spoluprací, při které by mělo být vynaloženo společné úsilí na plnění společných úkolů. Kvalitní úroveň této spolupráce tedy představuje v tomto ohledu záruku efektivního fungování federálního státu jako celku a je tak součástí veřejného zájmu rakouských občanů. V souvislosti s tímto cílem spolková ústava stanoví různé formy spolupráce, kterými jsou zejména mezivládní smlouvy nebo společné orgány. Ty umožňují koordinovaný přístup k řešení federálních i regionálních výzev, a to i přes rozdíly ve vzájemných kompetencích a zájmech jednotlivých spolkových zemí. Nyní si tedy blíže přiblížíme, jaký právní základ takovéto formy spolupráce vlastně mají a jak v praxi fungují.

---

46 Viz kapitola 4.4.5. Kausalgerichtsbarkeit

47 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 159.

2.2.3.1. Mezivládní smlouvy

Mezivládní smlouvy představují klíčový právní nástroj v rámci spolupráce uvnitř Rakouska. Mají charakter smlouvy veřejného práva, které jsou uzavřené mezi spolkovou vládou a jednou nebo více spolkovými zeměmi nebo mezi samotnými spolkovými zeměmi navzájem.⁴⁸ Mohou být uzavírány o záležitostech v rámci svěřené kompetence, tj. o záležitostech, za které jsou z hlediska legislativy či exekutivy odpovědná spolková vláda či právě jednotlivá spolková země. Takovou dohodou se smluvní strany zavazují vykonávat své kompetence odlišným způsobem, než jak stanoví spolková ústava. V podstatě tyto smlouvy tak předcházejí případným kompetenčním sporům a umožňují koordinaci kompetencí, které mají být v zásadě vykonávány odděleně. Nejčastěji se jimi upravuje vzájemná spolupráce pro výkon kompetencí v oblasti ochrany životního prostředí, zdravotnictví, vzdělávání nebo infrastrukturním rozvoji.

Na straně spolkové vlády uzavírá mezivládní smlouvy spolková vláda nebo příslušný spolkový ministr odpovědný za příslušný resort, a to v závislosti na jejich předmětu úpravy takovéto smlouvy.⁴⁹ Na straně spolkových zemí vydává závěrečné prohlášení o přijetí smlouvy zemský hejtman, přičemž se tak obvykle děje po předchozím rozhodnutí zemské vlády spolkové země. V případě mezivládních smluv, které mění nebo doplňují právní předpisy, je vyžadován souhlas zemského parlamentu takovéto spolkové země. Mezivládní smlouvy jsou závazné *inter partes* a musejí být konkrétně transformovány do odpovídajících spolkových nebo zemských zákonů či nařízení, aby mohla být vymáhána práva a povinnosti vyplývající z této smlouvy. Dohody, které jsou uzavírány mezi spolkovými zeměmi navzájem, musí být neprodleně oznámeny spolkové vládě, přičemž tato povinnost představuje jeden z prvků federálního dohledu. Spory z těchto smluv spadají opět do působnosti ústavního soudu.⁵⁰

---

48 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 48.

49 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 159.

50 Viz kapitola 4.4.2. Spory z mezivládních smluv

Příkladem takového druhu spolupráce může být smlouva o rozvoji digitálního vzdělávání.⁵¹ Tato mezivládní smlouva byla uzavřena s cílem podpořit a harmonizovat rozvoj digitálního vzdělávání a infrastruktury ve školách. Stanoví především společné normy pro digitální vzdělávací nástroje, zabezpečení dat a poskytování online vzdělávacího obsahu. Spolková vláda se zavazuje k financování počátečního nastavení a poskytování technické podpory, zatímco spolkové země jsou odpovědné za implementaci a správu těchto systémů ve školách na svém území. Smlouva dále klade důraz na odbornou přípravu učitelů v oblasti digitálních technologií a metod výuky.

2.2.3.2. Společné orgány

Další forma spolupráce je realizována prostřednictvím řady institucionalizovaných společných orgánů, které umožňují efektivní koordinaci aktivit a zájmů na různých úrovních státní správy. Jedním z klíčových aspektů této spolupráce je zřízení společných orgánů, které jsou buď formálně zakotveny v zákonech, nebo vznikají na základě již zmiňovaných mezivládních smluv. Tyto orgány poskytují platformu pro diskusi, výměnu informací a společné rozhodování o záležitostech, které přesahují hranice jednotlivých zemí a vyžadují koordinovaný přístup.

Příkladem takového orgánu je především tzv. Konference zemských hejtmanů,⁵² jež slouží jako hlavní nástroj pro koordinaci zájmů a politik spolkových zemí. Tento orgán, skládající se ze zemských hejtmanů všech spolkových zemí, funguje na principu jednomyslnosti, což zajišťuje, že přijatá rozhodnutí reflektují zájmy všech občanů jednotlivých spolkových zemí. Výsledky jednání Konference zemských hejtmanů mívají často významný dopad směr politiky celého Rakouska, přičemž jednotliví zemští hejtmané lobují za zvýhodněnou pozici spolkových zemí v rámci federace. Význam této konference se budu nyní snažit demonstrovat

---

51 Masterplan für die Digitalisierung im Bildungswesen [online]. Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung. [cit.2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/zrp/dibi/mp.html>

52 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 146.

prostřednictvím nedávného projednávané reformy v oblasti ekologie. Ekologická reforma měla v rámci Rakouska významně změnit přístup k využívání a ochraně přírodních zdrojů. Zahrnovala široké spektrum opatření, včetně nových předpisů pro zemědělství, energetiku, dopravu a průmysl. Tyto změny měly za cíl snížit emise skleníkových plynů, podpořit udržitelné hospodaření a obecně posílit ochranu životního prostředí. Spolková vláda předložila návrh reformy s cílem uskutečnit tyto změny na celostátní úrovni, avšak v tomto ohledu byla nutná spolupráce a souhlas všech spolkových zemí, aby reforma mohla být úspěšně implementována. Právě v tomto případě hraje důležitou roli Konference zemských hejtmanů, neboť v jehož rámci mohli zemští hejtmané spolkových zemí společně se spolkovým kancléřem o reformě jednat. Ve výsledku nakonec došlo k některým významným úpravám návrhu reformy, které lépe odrážely regionální potřeby, a zároveň zachovaly hlavní cíle ekologické politiky. Díky konstruktivnímu dialogu a kompromisu mezi spolkovými a regionálními představiteli bylo možné dosáhnout dohody, která umožnila zahájení reformních procesů s širší podporou a menším rizikem vzniku federálních sporů.⁵³

2.4. Shrnutí kapitoly

V rámci této jsme měli možnost nahlédnout do systému fungování rakouského státu na ústavní úrovni, zejména s ohledem na vztahy mezi spolkem, ústavním soudem a samotnými spolkovými zeměmi. V zásadě každý stát se prezentuje svojí jedinečnou podobou ústavního systému, avšak případě Rakouska se nabízí i porovnání se Spolkovou republikou Německo, zejména s ohledem na místní realizaci principu spolkového státu. Na první pohled by se totiž mohlo zdát, že rakouský a německý ústavní systémy jsou si navzájem velmi podobné, neboť oba státy sdílejí vesměs stejné ústavní principy a orgány. Avšak při bližším prozkoumání lze identifikovat zásadní rozdíly, které ovlivňují fungování obou států na ústavní úrovni.

---

53 Michael Ludwig: „Entschlossen handeln. Zukunft sichern! Ergebnisse der Landeshauptleute-Konferenz unter Wiener Vorsitz. [online]. Wien: Stadt Wien, Rathaus. 2022, Poslední změna 2.12.2022 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://presse.wien.gv.at/2022/12/02/michael-ludwig-entschlossen-handeln-zukunft-sichern-ergebnisse-der-landeshauptleute-konferenz-unter-wiener-vorsitz>

Jedním z významných rozdílů je ústavní úprava finančního vyrovnání v Německu.⁵⁴ Právní základ pro tuto oblast nalezneme podobný jako v případě Rakouska, avšak její provedení je do značné míry odlišné. Je to z velké části dáno i z historického hlediska, kdy část německých spolkových zemí spadala pod východní blok. Po německém znovusjednocení v roce 1990 bylo ovšem nutné rozvinout vývoj v těchto zemích, neboť zde v tomto ohledu panovaly propastné rozdíly ve srovnání se ostatními spolkovými zeměmi na západě a jihu území. Tomuto trendu se musela přizpůsobit i spolková finanční ústava a zákon finančním vyrovnání. Namísto rozdělení spolkových financí na základě velikosti obyvatel (jako v případě Rakouska) se proto přistoupilo k vytvoření svébytného systému finančních přesunů mezi spolkovou vládou a spolkovými zeměmi, tzv. Systému zemského finančního vyrovnání. Ten má za úkol především zajistit větší míru finanční vyrovnanosti mezi bohatšími a chudšími spolkovými zeměmi. Pro ilustraci si nyní můžeme ukázat, jaké země na základě tohoto systému finančního vyrovnání v roce 2022 obdržely nejvíce finančních prostředků. Hlavní město Berlín – 3,6 miliardy eur; Sasko – 3,3 miliardy eur; Sasko-Anhaltsko – 1,99 miliardy eur; Durynsko – 1,92 miliardy eur.⁵⁵ Na základě této analýzy jsme se skutečně mohly přesvědčit, že skutečně největšími příjemci spolkových financí jsou země východního Německa, přestože na svém území nemají zrovna největší denzitu obyvatelstva (s výjimkou Berlína).

Cílem tohoto porovnání není jen pouhý popis toho, zda je v rámci Německa či Rakouska lépe propracována finanční ústava či jiné formy spolupráce spolku a spolkových zemí. Předně jsem se na tomto zvoleném příkladě snažil ukázat, že ačkoliv obě zmíněné země mají podobný ústavní systém, musíme předně pochopit některé historické souvislosti, abychom mohli skutečně pochopit současné právní úpravy obou zmíněných zemí a jejich aplikování v praxi.

---

54 Článek 107 odst. 2 německé ústavy (GG): „Spolkový zákon, který vyžaduje schválení Spolkovou radou, zajistí, aby byla přiměřeně vyrovnána rozdílná finanční síla spolkových zemí; zhodlední se finanční síla a finanční potřeby obcí (svazků obcí).“

55 Rudnicka, J. Geber und Empfänger beim Länderfinanzausgleich 2022 [online]. Statista. 2024. Poslední změna 02.01.2024 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/71763/umfrage/geber-und-empfaenger-beim-laenderfinanzausgleich/>.

3. Postavení ústavního soudu ve vztahu k obecním soudům

V rakouském soudním systému hrají klíčovou roli jak soudy civilní, trestní, a správní, tak i ty, které stojí mimo běžnou soudní soustavu, kterým je primárně ústavní soud. Vzájemná interakce ústavního soudu s těmito soudními entitami ale v praxi často vyvolává otázky týkající efektivit vzájemných vztahů. V některých případech může totiž dojít k napětí mezi rozhodnutími obecných soudů a interpretacemi ústavního soudu, což často vede k právním nejasnostem a konfliktům. Pokud například obecný soud aplikuje zákon způsobem, který je později zpochybněn na ústavní úrovni, může to v konečném důsledku vést k revizi judikatury a změnách přístupu soudů k určitým právním otázkám. Tento dynamický vztah mezi soudy vyžaduje od právních profesionálů neustálé sledování aktuálních rozhodnutí a adaptaci na nové právní interpretace. Navzdory výzvám, které tento vztah přináší, existují i pozitivní aspekty, jakými jsou posílení právního státu a zkvalitnění ochrany základních práv. Kontrola ze strany ústavního soudu hraje klíčovou roli v ochraně ústavnosti a může sloužit jako pojistka proti možnému porušování práv občanů ze stran obecných soudů. Zároveň také poskytuje jistotu, že použitá legislativa a soudní praxe je v souladu s ústavními principy a normami, neboť chrání jak individuální práva občana, tak podporuje soudržnost a konzistenci v celém soudním systému. V rámci této kapitoly bych proto rád blíže uvedl postavení ústavního soudu v rámci soudní soustavy v Rakousku, vázanost obecních soudů rozhodnutími ze strany ústavního soudu a některé příklady pravomocí ústavního soudu směrem k obecním soudům, které budou podloženy i relevantní judikaturou.

3.1. Postavení ústavního soudu v soudní soustavě

Rakouský ústavní soud je stejně jako v případě Ústavního soudu ČR představitelem specializovaného koncentrovaného ústavního soudnictví.⁵⁶ To znamená, že z hlediska kontroly ústavnosti se jedná o jediný kompetentní soudní orgán, který disponuje speciální pravomocí k ochraně zájmů, které jsou chráněny

---

56 FOREJTOVÁ, M. a kol.: Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. s. 63.

ústavou. Zároveň se také jedná o soudní instituci stojící mimo klasickou soudní soustavu, jinými slovy ústavní soud nepředstavuje nejvyšší odvolací instanci v klasickém slova smyslu. Lze se k němu dovolávat pouze na základě porušení základních práv, či v případě aplikování protiústavního zákona v rámci řádného soudního procesu. Jeho rozhodnutí jsou zároveň konečná a nelze je napadnout v rámci jiné soudní instance uvnitř státu.

Nyní se zaměříme na vztah ústavního soudu k ostatním soudům, které se nacházejí v běžné soudní soustavě. Jak již bylo naznačeno v předchozím odstavci, ústavní soud se nezabývá faktickým rozhodnutím v občanskoprávních a trestněprávních sporech.⁵⁷ Místo toho je jeho úlohou posuzování, zda byly legislativní akty, na jejichž základě dospěl obecný soud ke konečnému rozhodnutí, v souladu s ústavním pořádkem. Zejména je ale také nutná součinnost soudů prostřednictvím podání návrhu na přezkum norem k ústavnímu soudu. Tato forma konkrétní kontroly norem umožňuje ústavnímu soudu soustředit se primárně na ochranu ústavních principů a základních práv bez přímého zapojení do obecného systému odvolání v civilních a trestních záležitostech. Tuto činnost ústavního soudu ve vztahu k obecným soudům a vzájemné kompetenční spory těchto soudů si ale blíže rozebereme v rámci samostatných podkapitol.

3.2. Vliv ústavního soudu na rozhodovací praxi obecných soudů

Ústavní soud má disponuje důležitou rolí v ochraně ústavnosti a zajištění jednotnosti právního výkladu v celém státě. Jeho rozhodnutí nejenže ovlivňují legislativu, ale mají také přímý dopad na praxi obecných soudů, které musí jeho interpretace práva respektovat a aplikovat v konkrétních případech. Nejednoznačná je zůstává otázka, nakolik jsou rozhodnutí fakticky závazná. Přestože má ústavní soud široké pravomoci, které mu umožňují výrazně zasahovat do každodenního chodu státu, formálně jsou jeho rozhodnutí závazná pouze v rámci konkrétního výroku příslušného případu. Tento fakt odráží tradiční pojetí, podle kterého Rakousko nepřipouští judikaturu jako závazný pramen práva. Nicméně se v praxi

---

57 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 189.

ukazuje, že rozhodnutí ústavního soudu nabývají na faktické závaznosti, přičemž mají značný vliv na další právní vývoj a interpretaci, a působí zejména jako vodítko pro aplikaci práva v budoucích případech. Tento fenomén lze označit jako tzv. quasi-precedenční charakter judikatury,⁵⁸ skrze který tvoří rozhodnutí ústavního soudu důležitý orientační bod pro výklad práva, formálně vzato ale nepředstavují precedens ve smyslu angloamerického právního systému. Například pokud je ústavní soud požádán o stanovisko k otázce týkající se rozsahu pravomocí federálního státu či spolkové země v rámci legislativního aktu, jeho interpretace je považována za autentický výklad a jako taková nabývají závazného charakteru pro všechny státní orgány. Obecné soudy jsou povinny řídit se právními zásadami a výkladem zákonů určenými ústavním soudem, aby se zajistila právní jistota, uniformita v rozhodování a ochrana ústavních principů. To vše se odráží i v potřebě dodržovat hierarchii práva, kde ústavní normy přednost před ostatními právními předpisy.

Podobně jako v ČR, není názor soudců obecných soudů ohledně dodržování těchto pravidel jednotný. Někteří je mohou vnímat jako nezbytnou součást běžné soudní praxe pro účel zachování kvalitního stavu právního řádu, zatímco ostatní mohou namítat, že činnost ústavního soudu je často netransparentní,⁵⁹ omezuje jejich soudcovskou nezávislost a flexibilitu v rozhodování. Avšak bez ohledu na individuální postoje je dodržování rozhodnutí ústavního soudu zásadním požadavkem pro všechny soudce v Rakousku. V této souvislosti ale nutné dodat, že i pro samotný ústavní soud jsou stanoveny limity, co se zásahu do rozhodovací praxe soudců obecných soudů týče. V první řadě je stanovena tzv. subsidiarita zásahu ústavního soudu,⁶⁰ podle níž může zasáhnout pouze v případech, kdy je to nutné pro ochranu ústavnosti. Ústavní soud se totiž obvykle nemá nezabývat rozhodnutími soudů, ale hlavně přezkoumává soulad použitých právních předpisů s ústavou. To v praxi znamená, že obecné soudy mají v rámci své kompetence ur-

---

58 KORINEK, K. Österreichisches Bundesverfassungsrecht. Wien: Springer-Verlag, 2004, s. 30.

59 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 203.

60 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 353.

-čítou míru svobody při rozhodování o faktických otázkách a výkladu zákonů, které nejsou přímo spojeny s ústavními otázkami. Z výše uvedené analýzy je ale zřejmé, že rozhodnutí ústavního soudu mají významný vliv na právní praxi v Rakousku. Zajišťují konzistenci a právní jistotu a přispívají k ochraně ústavních hodnot. Zároveň tento postup respektuje potřebu určité soudcovské nezávislosti v rámci obecných soudů, čímž se udržuje rovnováha mezi autoritativním výkladem práva a individuálním soudním rozhodováním.

3.3. Kompetenční spory mezi soudy

Na úvod této podkapitoly je nutné pro lepší pochopení provést bližší analýzu kompetenčního sporu jako takového. Na federální úrovni se s takovým typem sporu můžeme setkat především ve dvou případech. Prvním takovým bude kompetenční spor mezi spolkem a spolkovými zeměmi na základě přezkumu, do kterého článku spolkového ústavní zákona konkrétní kompetence spadá.⁶¹ Druhým typem je spor z hlediska určení místní a věcné příslušnosti. Spory tohoto typu jsou řešeny především ve správním soudnictví, neboť se většinou jedná o konflikt správních soudů nebo úřadů stejné úrovně (např. spor dvou Zemských správních soudů s působností na území určité spolkové země) nebo mezi nadřízeným a podřízeným správním úřadem. Rozhodčím soudním orgánem bude v těchto případech Správní soudní dvůr. Ústavní soud se bude sporem zabývat pouze za předpokladu, že půjde o případ konfliktu mezi obecným soudem a správním úřadem, mezi obecním soudem a správním soudem (potažmo Správním soudním dvorem), nebo mezi samotným ústavním soudem a obecní či správním soudem.⁶²

---

61 Viz kapitola 4.4.1. Kompetenční spory.

62 Článek 138 odst. 1 č. 1,2 spolkové ústavy (B-VG)

Pro ilustraci může uvést následující případ posouzení kompetenčního sporu mezi Zemským občanským soudem ve Vídni a Zemským správním soudem ve Vídni ohledně řešení sporu o posouzení nároku emisní povolenky podle zákona o ochraně ovzduší. První ze zmíněných soudů by tvrdil, že má pravomoc rozhodovat o daném sporu, protože se domnívá, že se jedná o civilněprávní vztah mezi dvěma soukromými subjekty, který vznikne na základě prodeje takovéto povolenky. Zemský správní soud by si činil nárok na pravomoc rozhodnout ve věci s argumentem, že vydání a správa emisních povolenek je regulována správními předpisy. Na základě tvrzených skutečností by samozřejmě rozhodl ústavní soud ve prospěch Zemského správního soudu, protože vydávání emisních povolenek skutečně spadá pod působnost správních úřadů.

3.4. Návrh na přezkum právních norem

Přezkum zákonů z hlediska jejich ústavní konformity je jednou z ústředních pravomocí rakouského ústavního soudu. Pomáhá tak dosáhnout průlomu do vícestupňové struktury právního systému zejména tím, že přezkoumává soulad zákonů a jiných právních předpisů s ústavním pořádkem.⁶³ Vzhledem k tomu, že výsledkem činnosti ústavního soudu je často zrušení některých protiústavních zákonů, je také v této souvislosti označován za negativního zákonodárce.

Mají-li obecné soudy pochybnosti o ústavnosti normy, která má být použita v projednávané věci, jsou povinny podat návrh na přezkum normy k ústavnímu soudu, aby následně provedl konkrétní kontrolu z hlediska její ústavnosti. Každý návrh na přezkum zákonů a jiných právních předpisů musí splňovat určité náležitosti. Procesní podmínkou je použitelnost normy v původním řízení, tedy aby již norma nabyla platnosti a v případě aplikování i účinnosti. Pokud tyto vlastnosti právní předpis nemá, je zjevně nesprávné, aby napadená norma byla vůbec na úrovni obecných soudů aplikována. Dále musí identifikovat tu část právního předpisu, u kterého existují pochybnosti o jejím souladu s předpisem vyšší právní síly. Napadány totiž nejsou zákony jako takové, ale je potřeba vymezit zcela konkrétní zákonná ustanovení, která mohou sestávat z jednotlivých slov, slovních

---

63 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 182..

spojení, vět nebo odstavců, celých paragrafů nebo celého zákonného ustanovení.⁶⁴ Zároveň je nutné napadnout i ta ustanovení, jež jsou s původním přezkoumávaným ustanovením neoddělitelně spjata (pokud by takovéto ustanovení v návrhu chybělo, docházelo by později k různým nesrozumitelnostem v rámci právního řádu). Konečně musí být v návrhu uvedené konkrétní důvody, proč je aplikovaný zákon z pohledu soudní instance považován za protiústavní a která konkrétní ustanovení je potřeba vyřadit z platnosti. Těmito důvody se myslí především obavy z možného porušení některých základních práv účastníka v rámci původního soudního řízení, přičemž právě ty jsou pro přezkum ze strany ústavního soudu směrodatné a představují i samotný předmět přezkumného řízení. Obecný soud je zároveň povinen uvést podstatu původního sporu a jaké účinky bylo rozhodnutí ústavního soudu na projednávanou věc.

První krokem, který ústavní soud provede, je především přezkum oprávněnosti takovéhoho subjektu podat návrh a zda má podaný návrh šanci na úspěch, přičemž tuto činnost vykonává soudní referent. Pokud s ohledem na tyto faktory zaujme soudní referent kladné stanovisko, započne ústavní soud řízení, při kterém je vázán zejména vznesenými námitkami, které navrhovatel uvedl. Současně také ústavní soud rozhodne o přerušení probíhajícího soudního řízení, v jehož rámci měla být norma původně aplikována, a z vlastní moci zahájí přezkumné řízení. Takovýto stav zůstane do té doby, než ústavní soud ve věci přezkumu normy vydá konečné rozhodnutí. Cílem řízení o přezkumu právních norem je náprava právního stavu, který byl na poli ústavního soudu uznán jako protiústavní. Právní ustanovení proto musí být zrušena pouze v tom rozsahu, v jaké je to nezbytné za účelem odstranění vad v právním předpise. Současně je nutné dbát na to, aby ostatní platné části zákona nedoznala změny na celkovém významu. V praxi se ale velice často stává, že těchto dvou vymezených cílů nelze dosáhnout současně. V takovýchto situacích si ústavní soud musí položit otázku, jaký ze sledovaných cílů má v každém individuálním případě přednost.⁶⁵

---

64 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 353.

65 MAYER H., MUZAK G.: Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. vydání. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015, s. 509.

Ústavní soud ve věci vydá rozhodnutí, jehož prostřednictvím nařídí zrušení napadených ustanovení zákona v rozsahu podaného návrhu a s účinky ex nunc. Z toho můžeme vyvodit, že se zákon i nadále vztahuje na již dříve realizované skutečnosti bez ohledu na jeho zrušení, neboť zrušení ustanovení nemá účinek ex tunc. Ústavní soud ale může tuto zpětnou účinnost v některých případech korigovat.⁶⁶ Jedná se zejména o případy, kdy souběžně v době přezkumu probíhal jiný proces u obecného soudu, který byl svým charakterem a aplikací vadného ustanovení zákona velice podobný předmětu přezkumného řízení u ústavního soudu. Pokud ústavní soud nestanoví zvláštní lhůtu, nařídí zrušení přezkoumaných ustanovení dnem, kdy vydal konečné rozhodnutí v této věci. Ústavní soud se ale zpravidla v takových případech rozhodne pro stanovení lhůty, neboť by měl dát zákonodárcům časový prostor pro vytvoření náhradní právní úpravy za zrušená ustanovení.⁶⁷ Důležitým důsledkem ustanovení takovéto lhůty je i skutečnost, že nejen napadnutá ustanovení, ale i zákon jako celek se po dobu trvání lhůty stává nenapadnutelným, tudíž nemohou být vůči němu vznesené žádné další návrhy na přezkum. Faktické zrušení provádí následně odpovědný zákonodárce. V případě, že se jednalo o ustanovení spolkových zákonů, bude v této věci odpovědný spolkový kancléř. Podobně to platí i pro osobu zemského hejtmana, který je odpovědný za úpravu zemských zákonů.

Hojná četnost přezkumu norem ze strany ústavního soudu není ničím neobvyklá. Například mezi lety 2001 a 2008 bylo zaznamenáno okolo 792 případů přezkumů norem, které byly ve výsledku označeny za protiústavní.⁶⁸ Spolupráci mezi obecnými soudy a ústavním soudem z hlediska přezkumu zákonů si proto nyní přiblížíme v následující části skrze judikaturu, která vychází z reálných případů. V praxi obecné soudy podávají návrhy na přezkum v souvislosti s porušením některých základních práv, nejčastěji v souvislosti s právem na spravedlivý proces.

---

66 Článek 140 odst. 7 spolkové ústavy (B-VG): „Zákon se nadále použije na případy uskutečněné před zrušením ..., pokud ústavní soud v rozhodnutí nestanoví jinak.“

67 MAYER H., MUZAK G.: Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. vydání. Wien: MANZ'che Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015, s. 508.

68 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011 s. 202.

3.4.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. 19.730/2012

Pozadím sporu byl případ, který se týkal násilností mezi fanoušky fotbalových týmů na vídeňském západním nádraží v květnu roku 2009, který vedl k narušení veřejného pořádku a trestným činům ublížení na zdraví. Před hlavním líčením požadovala skupina obžalovaných, prostřednictvím svého společného obhájce, kopie videozáznamů z bezpečnostních kamer. Právě ty měly sloužit jako důkazy, které měly být použity v hlavním líčení. Tento požadavek byl zamítnut Zemským soudem pro trestní věci ve Vídni na základě § 52 odst. 1 rakouského trestního řádu, který vylučuje právo na kopie zvukových nebo obrazových záznamů v rámci nahlížení do spisů. Pro zamítnutí této žádosti byla věc odvolána k Vídeňskému vrchnímu zemskému soudu, který následně podal návrh na ústavní přezkum uvedeného paragrafu ústavnímu soudu.

Ústavní soud dopěl k závěru, že zákaz získávání kopií audiovizuálních záznamů omezuje schopnost obviněného řádně se bránit, což bylo v rozporu s principem rovnosti zbraní účastníků řízení a právem na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. b Evropské úmluvy o lidských právech. Současně bylo zdůrazněno, že právo na přípravu obhajoby zahrnuje i možnost přístupu k relevantním důkazním materiálům, které byly zajištěny v rámci přípravného řízení. Přezkum normy tedy rozhodl ve prospěch obviněných tím, že ústavní soud zrušil zmíněné ustanovení trestního řádu, která obviněným a jejich obhájci neumožňovala obdržet kopie zvukových a obrazových záznamů získaných během vyšetřování. Toto rozhodnutí vstoupilo skrze spolkového kancléře v platnost ke konci roku 2013, čímž se umožnilo obžalovaným získat kopie důkazních materiálů, včetně zvukových a obrazových záznamů, což představovalo významný krok k následnému zajištění spravedlivějšího a transparentnějšího trestního řízení v této věci.

3.4.2. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. 15.600/1999

Na základě ustanovení § 26 odst. 4 a § 28 odst. 1 spolkového zákona o zaměstnávání cizinců byli všichni zaměstnavatelé a jejich zástupci povinni poskytovat úřadům informace o identitě osob nacházejících se na jejich pracovišti nebo v jejich vozidlech, pokud byl důvod se domnívat, že se jedná o zahraniční pracovníky. Problém tkvěl v tom, že pokud by informace poskytnuté ze stran

zaměstnavatelů odhalily nelegální zaměstnávání cizinců, samotný zaměstnavatel nebo jeho zástupce by tím poskytl úřadům důkazy, které by mohly být použity proti němu samotnému v trestním či správním řízení. To znamená, že by byl donucen spolupracovat na svém vlastním obvinění, což je v rozporu s principem *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy že nikdo by neměl být nucen přispět k vlastnímu obvinění nebo odsouzení. Tento princip je základním prvkem všech právních systémů, které respektují lidská práva, a je zakotven například v Evropské úmluvě o lidských právech, a i v jiných mezinárodních dokumentech.

Na základě podání podnětu ze stran zaměstnavatelů, podal Tyrolský zemský správní soud návrh na ústavní přezkum ustanovení tohoto zákona z hlediska jejich souladu s ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces. Soud rozhodl ve prospěch argumentů Zemského správního soudu v Tyrolsku s tím, že povinnost informovat o identitě cizinců na pracovišti nebo v jejich vozidlech může skutečně vést k nucení zaměstnavatelů udat „samí sebe“ ve věci nelegálního zaměstnávání cizinců. Kromě toho zvažoval, zda jsou zákonné požadavky jasné a srozumitelné, a zda nekladou jedincům neúměrnou povinnost. Zmíněná ustanovení zákona o zaměstnávání cizinců byla proto shledána jako nejasná, diskriminační a zejména jako protiústavní. Dále ústavní soud stanovil konec těchto ustanovení ke dni 31. prosince 1999 a nařídil spolkovému kancléři, aby k tomuto datu vyhlásil toto rozhodnutí ve spolkovém zákoníku. Toto rozhodnutí posílilo ochranu práv cizinců a zaměstnavatelů v Rakousku a zdůrazňuje nutnost zákonných rámců, které respektují základní práva a svobody.

3.5. Shrnutí kapitoly

V souvislosti s postavením ústavního soudu k obecným soudům jsme měli v rámci této diplomové práce vůbec první možnost seznámit se blíže s fungováním ústavního soudu, ať již co se týče jeho rozhodovací praxe či jeho vztahu k ostatním soudům v soudní soustavě. Zrovna případy kontroly norem bývají často v rámci rakouského ústavního soudu nejvíce zastoupené a judikatura je v této věci velice rozšířená. Pokud bychom zmíněnou kompetenci porovnali s českou právní úpravou, mohli bychom nalézt řadu podstatných odlišností. Mezi ty nejzásadnější bude ale zřejmě patřit omezená možnost podání kumulativní ústavní stížnosti, neboť takovou úpravu rakouská spolková ústava zná pouze v případě přezkumu

rozhodnutí zemských správních soudů.⁶⁹ Považuji to za klíčový prvek, který český ústavní systém odlišuje od rakouského, a který přináší silnější dimenzi ochrany individuálních práv. Je to dáno z velké části tím, že Ústavní soud ČR klade obecně větší důraz na rozsah individuálních stížností,⁷⁰ za účelem dosáhnout efektivnější ochrany práv jednotlivců v průběhu projednávaných sporů. V tomto kontextu rakouský ústavní soud přistupuje k jednotlivým stížnostem striktně odděleně, přičemž se zaměřuje zejména na důkladnější kontrolu norem, které mají působnost na federální nebo zemské úrovni. Rozdíl v přístupu kontroly norem odráží hlubší rozdíly v právních tradicích a filozofii ústavního soudnictví v obou zemích. Zatímco je praxe Ústavního soudu ČR orientována spíše na individuální práva jednotlivce a efektivnost soudního procesu jako takového, rakouský ústavní soud klade především důraz na metodickou a formální správnost procesu, což činí jeho rozhodnutí více předvídatelnými. Tyto rozdíly se odrážejí nejen v oblasti kontroly norem, ale i v širším kontextu ústavního práva a jeho aplikace. Ve výsledku se domnívám, že ideální právní systém by měl najít rovnováhu mezi oběma přístupy, aby zajistil jako ochranu individuálních práv, tak i stabilitu a konzistentnost právního řádu.

---

69 Možnost podat kumulativní stížnost mají přímo občané v řízení s názvem „Sonderverwaltungsgerichtsbarkeit“ podle čl. 144 spolkové ústavy. Ta představuje výjimku ze zásady, že ústavní soud se zaměřuje primárně na přezkum zákonů a nepřezkoumává samotná soudní rozhodnutí. Přezkum se týká zejména rozhodnutí některých zemských správních soudů, a to v případech, kdy byla v rámci správního řízení způsobena újma na volebních či jiných občanských právech stěžovatele. PERTHOLD-STOITZNER, B. Verfassungsrecht. Manzsche Wien: Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2018. s. 282.

70 FOREJTOVÁ, M. a kol.: Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. s. 64.

4. Rozhodčí federální systém (princip uniformity)

4.1. Úvod kapitoly

Rakousko a jeho specifické federální uspořádání poskytuje jedinečnou příležitost sledovat, jak se principy spolkového státu promítají do praktického uspořádání státu, a jak jsou tyto principy interpretovány a uplatňovány na úrovni ústavního soudnictví. Přestože je znalost konceptu federalismu poměrně rozšířená, poskytuje pozorování rakouského modelu poznatek, že se jednotlivá federální pojetí mohou v jednotlivých zemích od sebe lišit, což činí jeho bližší studium obzvláště relevantním a zajímavým. Je tomu tak i z toho důvodu, že právě tato oblast kompetencí rakouského ústavního soudu je značně rozšířená a v prostředí Ústavního soudu ČR ji nemáme možnost sledovat.

Tato část diplomové práce do značné míry navazuje na princip spolkového státu, o kterém bylo pojednáno ve druhé kapitole. Za účelem snahy přiblížit čtenáři tyto již zmíněné unikátní aspekty rakouského státního uspořádání, a jeho vlivu na právní a politickou strukturu země, se budu snažit v následujících částech poskytnout komplexní přehled o federálním rozhodčím systému, ale také přispět k lepšímu pochopení významu a dopadu federalistických principů v praxi ústavního soudnictví prostřednictvím judikatury ústavního soudu, které se vztahují k jednotlivým typům sporů.

4.2. Definice federálního rozhodčího systému

Federální rozhodčí systém v Rakousku je v souvislosti se řešením federálních sporů jedním z nezbytných součástí principu spolkového státu. Udržuje funkční rovnováhu a řádnou právní integraci mezi různými úrovněmi správy v rámci federální struktury státu.⁷¹ Jeho základním úkolem je poskytnout nestranný a efektivní mechanismus pro řešení sporů mezi centrální vládou a spolkovými zeměmi, které mohou vyvstat v důsledku smluvních nejasností, konfliktů o kompetence nebo protiústavnosti přijatých zemských zákonů.

---

71 STELZER M.: *The Constitution of the Republic of Austria*. Portland: Hart Publishing, 2011, s. 199.

Rozhodčí proces vedení rakouským ústavním soudem je založen na pečlivém posouzení a interpretaci ústavních a zákonných norem. V případě sporů federálního charakteru je zvláštní důraz kladen na spravedlivou reprezentaci zájmů obou stran sporu v rámci rozhodovacího orgánu. Ve sporu mezi centrální vládou a jednotlivými spolkovými zeměmi rozhoduje senát ústavního soudu nezávisle a nestranně na základě spolkové ústavy a zákona o ústavním soudu.⁷² Proces řešení sporu vyžaduje, aby všechny argumenty a důkazy byly prezentovány před soudem v souladu s právními předpisy a principy spravedlnosti. Ústavní soud následně rozhoduje na základě ústavních principů a zákonných norem, přičemž se snaží najít vyvážené řešení, jež respektuje práva a pravomoci obou zúčastněných stran v souladu s federálním systémem Rakouska. Rozhodnutí ústavního soudu mají v kontextu federálních sporů rovněž autoritativní a závazný charakter. Tato vlastnost zaručuje, že všechna rozhodnutí jsou respektována a implementovaná v praxi, což napomáhá k udržení právní jistoty a stability federálního uspořádání v Rakousku. Tímto způsobem federální rozhodčí systém přispívá k zachování harmonie mezi různými vládními úrovněmi a podporuje tak i další ústavní principy, jakými jsou principy demokracie a právního státu.

Zároveň nesmíme tento systém chápat tak, že kompetence ústavního soudu jsou primárně zaměřené na řešení sporů mezi spolkem a spolkovou zemí. Většina jeho kompetencí je s federálními spory skutečně spjata, avšak nikoliv výlučně. Například úprava kompetenčních sporů podle článku 138 spolkové ústavy se neomezuje pouze na určení svěřené federální kompetence, ale může se také vztahovat i na prosté určení věcné příslušnosti mezi dvěma různými obecnými soudy.⁷³ Z toho můžeme vyvodit, že federální prvek je skutečně obsažen ve většině kompetencí ústavního soudu, avšak je především důležité sledovat kontext každého projednávaného sporu, abychom mohli skutečně hovořit o aplikaci federálního rozhodčího systému ze strany ústavního soudu.

---

72 V originálním znění: Verfassungsgesetz

73 Viz kapitola 3.3. Kompetenční spory mezi soudy

4.3. Princip uniformity

Ve sporu federálního charakteru je neméně důležité dodržet i tzv. princip uniformity. Přestože se s tímto principem v zákonech nesetkáme a odborná literatura se o něm přímo nezmiňuje, můžeme jeho znaky do velké míry odvodit z různých ústavních principů. Asi nejpřesnější by bylo tvrzení, že zaručuje soulad všech zákonů v zájmu zajištění právní jistoty, a zároveň musejí být tyto zákony aplikovány konzistentně po celém státě bez výjimek. Toto pravidlo dostává nové rozměry v souvislosti s jeho aplikováním ve federálním státě, kde jsou použity jak zákony federální, tak i zemské. Zemské vlády jsou totiž nadány pravomocí vydávat si své vlastní předpisy, jejímž prostřednictvím upravují místní zvláštnosti a specifika, které nejsou ve spolkové ústavě a zákonech výslovně upraveny.⁷⁴ V tomto důsledku, ale může docházet ke značným rozdílům právních úpravách dvou spolkových zemí. Tyto rozdíly ale nesmí překračovat meze stanovené federálními zákony, neboť v souladu s principem uniformity musí stejné právní předpisy platit všude, počínaje od Vorarlberska na západě po Burgenlandsko na východě. Ve výsledku tedy můžeme vyzorovat již několikrát zmiňovanou slabost v postavení spolkových zemí, kterým je sice umožněno si samostatně spravovat své záležitosti, ale fakticky jsou svázány spolkovým zákonodárstvím a ústavou. Na druhou stranu se ale tak zvyšuje míra právní jistoty pro její občany, že stejná pravidla budou uplatňována rovnoměrně i v ostatních částech země.

Tento princip se odráží i v povinnosti soudů řídit se primárně spolkovými právními předpisy. To znamená, že právní předpisy, kterými se zemský soud musí řídit při výkonu soudní pravomoci, jsou zejména zákony s federální působností, které platí jednotně pro celé území Rakouska.⁷⁵ Přestože mohou existovat určité zákony nebo nařízení specifické pro danou spolkovou zemi, v oblasti civilního a trestního práva jsou zemské soudy především řízeny těmito federálními předpisy. Tato situace odlišuje rakouské soudy od těch v čistě federalistických systémech, kde by státní nebo regionální zákony mohly hrát větší roli v soudním rozhodování na úrovni jednotlivých států nebo regionů.

---

74 Článek 49a odst. 3 spolkové ústavy (B-VG)

75 Například rakouský občanský zákoník (ABGB), trestní zákoník (StGB), občanský soudní řád (ZPO) a trestní řád (StPO).

4.4. Příklady sporů federálního charakteru

Jak již bylo naznačeno, rozhodčí federální systém se promítá do velké části kompetencí ústavního soudu. Na následujících stránkách si nyní z funkčního hlediska představíme jednotlivé druhy sporů a také úlohu ústavního soudu při jejich řešení. Abychom plně pochopili význam každého typu federálního sporu, pokusím se vždy pro účely větší přehlednosti představit příklad z praxe, ve kterém by došlo k případné protiústavnosti na federální úrovni.

4.4.1. Kompetenční spory

Kompetenční spory představují jeden z elementárních typů sporu federálního charakteru, a také jednu z klíčových oblastí rakouského ústavního práva obecně. Jak jsme se mohli přesvědčit ve třetí kapitole této diplomové práce, je rozsah kompetencí ústavního soudu v této věci poměrně široký. V tomto případě se ale zaměříme na spor mezi spolkem a spolkovou zemí, a na spory mezi spolkovými zeměmi navzájem.⁷⁶

Proces řešení tohoto typu sporu začíná podáním návrhu na přezkum k ústavnímu soudu. Oprávněním podat tento návrh disponují jak spolek, tak i spolkové země. Stejně jako jiných typů podání podléhá návrh nejprve přezkumu ze strany soudního referenta. Pokud je návrh uznán soudním referentem za bezchybný, následuje fáze shromažďování důkazů a vypracování právních stanovisek oběma stranami sporu. Ústavní soud následně prověří podklady a rozhodne o tom, zda došlo k porušení či překročení svěřených kompetencí. Jeho rozhodnutí jsou v tomto sporu konečná a závazná pro všechny strany sporu.⁷⁷

Konflikt mezi spolkovou vládou a spolkovou zemí představuje vždy spor o to, do jakého článku spolkového ústavního zákona spadá určitá konkrétní kompetence. Často se tak jedná o spor, ve kterém spolková země deklaruje svoji oprávněnost spravovat určitou záležitost na základě čl. 15 spolkové ústavy, kdežto

---

76 Článek 138 odst. 1 č. 3 spolkové ústavy (B-VG).

77 Ustanovení § 50 odst. 1 zákona o ústavním soudu (VfGG)

spolková vláda tuto příslušnost zpochybňuje a zařazuje ji naopak do katalogu kompetencí, která je obsažena v čl. 10 spolkové ústavy. Například Vorarlbersko má ústavně zakotvenou pravomoc regulovat oblast životního prostředí na svém území. Konflikt nastane v okamžiku, kdy ochrana životního prostředí v této spolkové republice přeroste ve federální měřítko a začne se jím zabývat i spolková vláda. Ústavní soud by v takovém případě rozhodl ve prospěch spolkové vlády, protože ochrana životního prostředí a regulace emisí patří primárně do kompetence spolkových zemí, ale spolková vláda má právo zasahovat a stanovit celostátní regulace pouze v případech, kdy je to nezbytné pro udržení mezinárodních závazků Rakouska nebo pro ochranu veřejného zdraví na celonárodní úrovni. Z toho můžeme vyvodit, že v ústavním právu má přednost zejména celonárodní zájem před regionální kompetencí.

V tomto bodě je třeba zdůraznit, že řešení tohoto typu kompetenčních sporů má zásadní význam pro udržení federální rovnováhy a respektování rozdělení pravomocí v rámci Rakouska. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se pouze jedná o právní posouzení o příslušnost vykonávat svěřenou kompetenci, v odborné literatuře bývá tento typ konfliktu označován za jeden z nesložitějších⁷⁸ a v praxi má rozhodnutí ústavní soudu veliký dopad na fungování veřejné správy.

4.4.2. Spory z mezivládních smluv

Spory vyplývající z mezivládních smluv přijatých podle čl. 15a spolkové ústavy představují zvláštní kategorii konfliktů, které se týkají „mezi-úrovňových“ dohod mezi zemskými vládami spolkových zemí a spolkovou vládou. Tyto dohody mohou upravovat širokou škálu veřejných záležitostí, od vzdělávacích programů po společné infrastrukturní projekty. I přesto, že jsou tyto smlouvy zásadním nástrojem pro spolupráci a koordinaci mezi různými úrovněmi vlád, mohou v některých případech vést k neshodám nebo nejasnostem ohledně jejich interpretace nebo provádění.

---

78 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 137.

V případě vzniku sporu z mezivládních smlouvy disponují podat návrh na přezkum smlouvy k ústavnímu soudu hlavně obě smluvní strany (spolková vláda a zemská vláda spolkové země), ale v určitých případech i svazy měst a obcí, pokud jsou přímo ovlivněny účinky smlouvy.⁷⁹ Zde vystupuje ústavní soud jako arbitr při řešení těchto sporů, avšak s důležitými omezeními. Na rozdíl od běžných občanských nebo obchodních smluv zde nelze vyžadovat žádná plnění nebo odškodnění. Místo toho se rozhodnutí ústavního soudu zaměřují na interpretaci a platnost těchto smluv, poskytují tak spíše prostor pro jejich správné pochopení a aplikaci v praxi. To je v souladu s celkovým záměrem těchto dohod, kterým je hlavně podpora spolupráce a koordinace mezi federálními a místními orgány, a nikoliv vytváření příležitostí pro konflikty nebo soudní spory.

V rámci řízení musí ústavní soud nejprve určit, zda mezivládní smlouva je skutečně platná,⁸⁰ kdo tvořil smluvní strany této mezivládní smlouvy a zda smluvní strany plnily smluvní povinnosti z ní plynoucí. Rozhodnutí ve sporu z mezivládních smluv má zejména deklaratorní účinek, tudíž není možné nařídit plnění povinností vyplývajících z dohody. Odchylku od tohoto pravidla představují pouze majetkoprávní nároky vyplývající z dohod podle čl. 15a spolkové ústavy, které ale musejí být uplatněny pouze v typu sporu pod názvem „Kausalgerichtsbarkeit“.

Jak již bylo naznačeno, význam řízení spočívá zejména v zachování právní jistoty a stability, která je důležitá pro účinnou spolupráci mezi různými vládními úrovněmi. Tento přístup zároveň podtrhuje důležitost dialogu a vzájemné dohody v rámci federálního systému, přičemž řízení před ústavním soudem představuje určitý „odklon“ od konfrontačního řešení sporu.

---

79   MAYER H., MUZAK G.: Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. vydání. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015, s. 480.

80   KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 193.

4.4.3. Přezkum zemských zákonů

Zemské zákony jsou důležité pro řádné fungování jednotlivých spolkových zemí. Jedná se zároveň o jeden ze silných projevů principu spolkového státu, který subsumuje i princip subsidiarity, tedy delegování pravomocí na nižší správní úroveň, v zájmu plnění specifických pravomocí a potřeb daného regionu. Jak již bylo zmíněno v souvislosti s federálním rozdělením kompetencí, jednotlivé spolkové země disponují pravomocí schválit si svou vlastní zemskou ústavu, na základě které mohou vydávat i různé zemské zákony s působností pro daný spolkový stát. Tyto zemské zákony však musí být v souladu se spolkovou ústavou a ostatními spolkovými zákony, tudíž svým charakterem představují spíše podzákonné právní předpisy, které rakouskou ústavu a zákony pouze doplňují s ohledem na místní zvláštnosti dané spolkové země. Jako příklad můžeme vzít v úvahu spolkovou zem Korutany. Tato jižně položená část Rakouska má na svém území ze všech ostatních zemí nejpočetněji zastoupenou menšinu slovinské národnosti. Právě pro tuto „zvláštnost“ se musely uzpůsobit některé právní předpisy. Můžeme zde najít tzv. dvojjazyčné obce, ve kterých se na obecních úřadech lze domluvit hned dvěma jazyky. Úprava školství je zde také značně modifikována, zejména skrze Korutanský školský zákon pro menšiny.⁸¹

V návrhu na přezkum zemského zákona musí být jasně formulováno, kdo podává takovýto návrh. Může se jednat o orgány spolkové státní moci, samosprávné celky ale i jednotlivé občany, pokud prokážou svůj právní zájem. Nezbytností jsou rovněž jasné a konkrétní argumenty, proč dotýčný zemský zákon považuje navrhovatel za neústavní a v jakém ohledu zasáhla ustanovení zemského zákona do jeho základních práv.⁸² Důležité je rovněž správné a úplné vyplnění všech potřebných formalit a dodání veškerých relevantních dokumentů, na základě, kterých může ústavní soud posuzovat případnou protiústavnost. V zásadě jsou

---

81 Například podle § 7 má každé dítě navštěvující základní nebo střední školu ve dvojjazyčné oblasti (které je vymezené vládním nařízením) právo na používání slovinského jazyka jako jazyka vyučovacího. Na druhé straně je vládním nařízením zaručeno i právo německy mluvících žáků, aby nebyly nuceni používat nebo se učit ve škole slovinský jazyk proti vůli jejich zákonných zástupců. Obdobné právní předpisy můžeme nalézt i ve spolkové zemi Burgenlandsko, která disponuje podobnou úpravou směrem k chorvatskému a maďarskému etniku, které žije na tomto území.

82 MAYER H., MUZAK G.: Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. vydání. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015, s. 489.

požadavky stejné jako v případě přezkumu podle čl. 140 spolkové ústavy. Zde je pouze ten rozdíl, že ústavní soud je povinen zkoumat nejen soulad zemského zákona s ústavou, ale také s předpisy vyšší právní síly (spolkové zákony).

Pro uvedení příkladu se nyní vraťme zpět do Korutan a konkrétně k úpravě školství pro národnostní menšiny. V souladu s Vídeňskou státní smlouvou z roku 1955 spolková vláda vydala vládní nařízení, které upravuje ochranu práv národnostních menšin, včetně práva na výuku ve vlastním jazyce. Toto nařízení stanovuje, že v regionech s významným podílem menšinového obyvatelstva musí být ve školách zajištěna možnost výuky v jazyce této menšiny. Vzhledem k tomu, že největší podíl obyvatelstva slovinské národnosti sídlí v Korutanech, bylo na místní zemské vládě, aby vydala zemský zákon o školní docházce pro národnostní menšiny, který provádí zmíněné vládní nařízení. Předmětem přezkumu by se zemský zákon stal v případě, když by v některých oblastech naopak omezoval práva slovinské menšiny (například by došlo k omezení možnosti výuky ve slovinském jazyce na druhém stupni základních škol). V takovém případě by návrh ústavnímu soudu podala pravděpodobně spolková vláda s odůvodněním, že zemský zákon je v rozporu se spolkovým vládním nařízením a omezuje práva slovinské menšiny na vzdělání v jejich mateřském jazyce. Ústavní soud by zejména zkoumal soulad zemského zákona se spolkovým nařízením vlády a mezinárodními smlouvami upravující práva národnostních menšin, a také konkrétními dopady korutanské právní úpravy na slovinskou menšinu. Vzhledem k tomu, že zemský zákon by nebyl v souladu s předpisy vyšší právní síly, rozhodl by ústavní soud ve prospěch spolkové vlády. Rozhodnutí by se doručilo korutanskému zemskému hejtmanovi, který by byl povinen zrušit takovýto zemský zákon.

V zásadě představuje přezkum zemských zákonů nejen právní mechanismus ochrany federální konzistence, ale také nástroj demokratické kontroly zemských norem z hlediska jeho ústavnosti ze strany ústavního soudu. Jeho efektivní fungování je elementární pro spravedlivé a funkční federální uspořádání, přičemž v souladu s principem uniformity je nezbytné udržení konzistence a souladu celistvého spolkového právního řádu.

4.4.4. Kausalgerichtsbarkeit

Spory ohledně majetkoprávních a finančních nároků (označované souhrnně jako „Kausalgerichtsbarkeit“) představují specifický druh pravomoci ústavního soudu. Tato pravomoc se vyznačuje tím, že umožňuje rozhodovat o veřejnoprávních sporech, které nejsou primárně určeny pro řešení před obecnými nebo správními soudy.⁸³ Konkrétně se to týká nároků majetkové povahy, jakými jsou zejména nároky vyplývající z finančního vyrovnání mezi spolkem, spolkovými zeměmi a popřípadě svazy měst a obcí.⁸⁴

Zásadním prvkem tohoto typu sporu je jeho subsidiární povaha.¹⁵ To znamená, že ústavní soud se takovými případy zabývá pouze v situaci, kdy o dané věci nemůže rozhodnout obecný nebo správní soud. Tím je zajištěno, že ústavní soud funguje jako jediná možnost pro řešení těchto specifických právních sporů, přičemž se nezabývá běžnými majetkoprávními nároky soukromoprávní povahy. Stranami sporu rovněž mohou být pouze subjekty veřejného práva, zejména územní celky.

Proces podání návrhu na přezkum těchto nároků k ústavnímu soudu vyžaduje opět pečlivé dodržení určitých formálních náležitostí. Navrhovatel musí v návrhu jasně vymezit a zdůvodnit, proč jeho nárok podléhá přezkumu ústavního soudu a proč není možné jeho řešení svěřit jiným soudním či správním orgánům. Pokud tento požadavek nebude splněn, soudní referent návrh odmítne. Důležité je tedy doložit, že se skutečně jedná o spor veřejnoprávního charakteru a musí být specifikováno požadované majetkové plnění s odkazem na příslušné právní předpisy. V případě sporů z finančního vyrovnání tedy musí navrhovatel prokázat svůj nárok vyplývající ze spolkové finanční ústavy a zákona o finančním vyrovnání. Role ústavního soudu je v tomto případě důležitá pro udržení spravedlivého a efektivního rozdělení finančních zdrojů mezi různými vládními úrovněmi v rámci federace.

---

83 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. Portland: Hart Publishing, 2011, s. 197.

84 MAYER H., MUZAK G.: Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5.vydání. Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015, s. 473.

85 KHAKZADECH L.: Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022, s. 178.

V souvislosti s finančním spolkovou ústavou a zákonem o finančním vyrovnání vznikala celá řada podnětů pro podání stížností ze stran spolkových zemí ohledně systému rozdělování daňových příjmů. Nyní si jeden takový případ ukážeme prostřednictvím rozhodnutí ústavního soudu.⁸⁶ Zde se jednalo o spor, který vznikl na základě nesouhlasu ze strany Dolnorakouské zemské vlády ohledně distribučního mechanismu pro rozdělení daňových příjmů ze strany spolkové vlády směrem k obcím na základě tzv. stupňovitého populačního klíče. Zemská vláda byla toho názoru, že rozdělení finančních prostředků na základě výše populace obcí byl nespravedlivý a diskriminační, a to zvláště pro obce, na jejichž území se nacházelo velké množství obyvatel s tzv. druhým bydlištěm. Po přijetí návrhu na přezkum soudním referentem ústavní soud prostudoval všechny právní předpisy, které zemská vláda k návrhu připojila. Jednalo se především o některá napadená ustanovení zákona o finančním vyrovnání z roku 1989, který zmíněný stupňovitý populační klíč upravoval. Zejména byla zkoumána otázka, zda rozdělení federálních daňových příjmů mezi obce na základě zvoleného klíče vedlo k nerovnému zacházení s obcemi a zda bylo takové rozdělení v souladu se spolkovou ústavou. Ústavní soud připustil nezbytnost určování vhodnosti finančních pravidel, aby byla tyto pravidla postupně přizpůsobována měnícím se ekonomickým a sociálním podmínkám, nicméně není přípustné, aby k takové změně došlo okamžitě. V konečném bodě nenašel přímý důkaz o tom, že by zvolený klíč způsoboval nerovné zacházení mezi obcemi nebo že by byl v rozporu s principem rovnosti. Ústavní soud se zabýval také specifickými situacemi obcí s „druhými bydlišti“, ale ani zde neshledal žádná pochybení. V konečném důsledku byl návrh dolnorakouské zemské vlády na přezkum zákona o finančním vyrovnání z roku 1989 označen za neopodstatněný a byl zamítnut. Nicméně skutečnost, že se ústavní soud rozhodl i přes zamítavý charakter rozhodl věcí zabývat, svědčilo o velkém významu projednávaného případu a do budoucna vyzval k postupnému přizpůsobování systému finančního vyrovnání aktuálním podmínkám.

---

86   Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. VfSlg 12.505/1990

4.5. Závěr kapitoly

V rámci této kapitoly jsme se mohli přesvědčit, že judikatura ústavního soudu ve věci rozhodčího federálního systému je skutečně rozmanitá a často velice složitá. V konečném důsledku jsou to ale právě spolkové země, které v rámci těchto sporů „tahají za kratší konec“. Je to dáno již avizovanou silou spolku, která často členským zemím nedává příliš velkou autonomii, co se svěřených kompetencí a finanční suverenity týče.

Oblast rakouského federálního rozhodčího systému patří k těm nejzajímavějším pro studium, neboť právě tento okruh kompetencí v prostředí Ústavního soudu ČR pochopitelně nenalezneme pro odlišnost ve státním uspořádání obou zemí. Pro účely porovnání ale můžeme opět nahlédnout do praxe německého Spolkového ústavního soudu. Přestože i zde nalezneme federalistické státní uspořádání, nemají tamní spory federálního typu veliký význam. Německé pojetí federalismu se obecně nachází v stabilnější kondici a v této souvislosti v minulosti docházelo k naprostému minimu výskytu federálních sporů. Pro ilustraci, Spolkový ústavní soud se jím vůbec prvně zabýval v roce 1990, kdy došlo ke sporu v oblasti energetické politiky.⁸⁷ Tím hlavním důvodem, proč jsou u ústavního soudu federální spory tak málo zastoupeny, jsou obecně přísnější požadavky pro podání stížnosti v této věci. Nejvíce patrné je to u přezkumu zemských zákonů. Pro abstraktní kontrolu norem nejsou obecně stanoveny žádné lhůty pro podání návrhu, v případě zemských norem tak musí být učiněno do 6 měsíců. Kromě toho nelze v řízení ve sporu mezi spolkem a spolkovou zemí prohlásit přezkoumaný právní předpis za neplatný. V takových případech se Spolkový ústavní soud omezuje pouze na konstatování, že byly porušeny některé konkrétní články ústavy.

Z výše uvedeného textu můžeme vyvodit, že z hlediska federálního rozhodčího systému představuje rakouský model ve srovnání s ostatními zeměmi poměrně unikát. Dle mého názoru to ale zároveň dosti svědčí o faktu, že je nutné provést v rámci rakouského federalismu některé reformy, které by předcházely tomuto velkému množství druhů ústavních sporů v rámci rakouské republiky.

---

87 IPSEN J., KAUFHOLD A., WISCHMEYER T.: Staatsrecht I: Staatsorganisationsrecht. 33. vydání. München: Verlag Franz Wahlen, 2021, s. 154.

5. Vybraná judikatura rakouského ústavního soudu

V této kapitole bych rád uvedl některé aspekty, které provázely Ústavní soudní dvůr v nedávné historii. Jedná se především o rozhodnutí o neplatnosti 2. kola prezidentských voleb v roce 2016, zřízení vyšetřovacího výboru ke „Kauze Ibiza“, která představovala politickou a ústavní krizi v rakouské společnosti v roce 2019, nebo řešení ústavních stížností v souvislosti s pandemií koronaviru, která stejně jako jiné země zasáhla Rakousko na jaře 2020 a měla dramatické důsledky pro společnost a zdraví lidí. Důsledky těchto událostí z hlediska ústavního práva jsou popsány v následujících podkapitolách.

5.1. Prezidentské volby v roce 2016

V roce 2016 proběhla v Rakousku volba nového spolkového prezidenta. První kolo nepřineslo rozhodující výsledek, tudíž bylo nutné uskutečnit druhé kolo, ve kterém se mezi sebou utkali Alexander Van der Bellen a Norbert Hofer. Po oznámení výsledků druhého kola, v němž zvítězil Van der Bellen, vznikly ovšem pochybnosti o průběhu volebního procesu. FPÖ (politická strana Norberta Hofera) podala prostřednictvím svého předsedy Heinze-Christiana Stracheho stížnost k ústavnímu soudu na průběh voleb.⁸⁸ Především tvrdila, že během druhého kola voleb došlo k porušení zákona ve 94 ze 117 okresních volebních úřadů, což významnou měrou ovlivnilo výsledek. Konkrétní obvinění zahrnovala především nezákonné předčasné třídění, otevírání a vyjímání volebních lístků z volebních urn; volební lístky byly často zpracovávány bez přítomnosti nebo schválení volební komise, obvinění z narušení tajnosti hlasování a možnosti manipulace s výsledky. Rovněž bylo přidáno obvinění, že výsledky voleb byly zveřejněny před uzavřením všech volebních místností, což mohlo potenciálně ovlivnit voliče, kteří ještě nevolili.

---

88 Frauscher, R. Bundespräsident: Warum in Österreich die Wahl wiederholt wird. Tagesspiegel. [online] 1.7. 2016 [cit. 2024-3-30]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/warum-in-osterreich-die-wahl-wiederholt-wird-5476657.html>

Ústavní soud označil podanou stížnost za oprávněnou a následně se případem začal zabývat. Při několikadenním veřejné slyšení bylo vyslechnuto přibližně 90 svědků, jejichž výpovědi skutečně potvrzovaly určitá pochybení. Zejména v rámci bližšího přezkumu volebního procesu soud odhalil, že v některých případech skutečně došlo k otevírání obálek a sčítání hlasů dříve, než bylo zákonně povoleno. Rovněž se také sčítání účastnili osoby, které nedisponovali oprávněním počítat odevzdané hlasy. Ve svém rozhodnutí ústavní soud uvedl,⁸⁹ že kvůli zjištěným nesrovnalostem musejí být poslední výsledky anulovány a 2. kolo prezidentských voleb se musí opakovat. Soud tak rozhodl i přesto, že se mu nepodařilo získat důkazy o přímé manipulaci s hlasy, ale zdůraznil, že i potenciální možnost ovlivnění výsledku voleb je dostačující pro anulaci výsledků. Toto rozhodnutí ústavního soudu mělo významný společenský přesah, neboť opakování 2. kola prezidentských voleb se událo v Rakousku vůbec poprvé. Tento proces rovněž vyvolal širokou veřejnou a politickou diskusi o integritě volebního systému a přispěl ke zvýšenému veřejnému povědomí o důležitosti volební transparentnosti a dodržování volebních pravidel. Je tomu tak i proto, že pravděpodobně žádné rozhodnutí ústavního soudu do té doby nevzbudilo takovou pozornost veřejnosti. Dodnes se totiž jedná o jedno z neobsáhlejších a nejkontroverznějších rozhodnutí ústavního soudu.

5.2. Kauza Ibiza

Kauza Ibiza byl politický skandál v Rakousku, který vyústil v květnu 2019 rozpadem vládní koalice mezi ÖVP a FPÖ. Skandál vypukl po zveřejnění videa s Heinz-Christianem Strachem, tehdejším vicekancléřem a předsedou FPÖ, a Johannem Gudenusem, poslancem a klubovým manažerem FPÖ, kteří vyjádřili ochotu ke korupci a obcházení zákonů týkající se především financování politických stran. Kauza vyšla na povrch na základě videozáznamu, který byl natočen tajně v červenci 2017 na Ibize, ukázalo setkání s domnělou neteří ruského oligarchy, během něhož Strache a Gudenus diskutovali o možných velkých inves-

---

89   Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg 20.071/2016

-ticích do Rakouska, potenciálních darech pro FPÖ, převzetím kontroly nad některými nezávislými rakouskými médii a o protislužbách za tyto investice a dary. Zveřejnění videa vedlo k okamžité rezignaci Strache a Gudenuse na všechny politické funkce, rozpadu vládní koalice a vyhlášení předčasných parlamentních voleb. Národní rada, v níž měly nyní opoziční strany většinu, následně odmítla dát důvěru nové vládě, která vznikla bez ministrů FPÖ, kteří podali demisi. Nevyhnutelným důsledkem tohoto hlasování o nedůvěře bylo odvolání vlády spolkovým prezidentem. Tento nejpřísnější nástroj politické kontroly, který je charakteristický pro parlamentní systém vlády, byl použit úplně poprvé. Od května 2019 až do sestavení nové federální vlády po předčasných volbách do Národní rady konaných v září 2019 působila "úřednická vláda", která tuto funkci vykonávala s velkou odpovědností. To vše se událo na pozadí voleb do evropského parlamentu, na kterých negativně projevil i nižší počet odevzdaných hlasů ve prospěch obou zmíněných stran. V právní rovině se aféra dotkla otázek civilního i trestního práva a vedla k parlamentnímu vyšetřování. Rovněž vyvolala rozsáhlou mediální pozornost a veřejné debaty v Rakousku i v zahraničí, přičemž byla kritizována jak ze strany politiků, tak v médiích a veřejnosti. Zároveň také odhalila zranitelnosti v rakouském politickém systému, způsobil vážné politické otřesy a otevřel diskusi o potřebě reformy pravidel pro financování politických stran a boj proti korupci.⁹⁰

5.2.1. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg UA/2021-13

Vyšetřovacího výbor je obecně jednou z forem parlamentní kontroly. Spory vyplývající z jeho zřízení nebo činnosti má na starosti ústavní soud. Touto pravomocí disponuje poměrně krátce, konkrétně od roku 2014, kdy byla provedena novelizace spolkové ústavy.⁹¹ V souladu s článkem 138b tak například rozhoduje o stížnostech vyšetřovaných osob, které tvrdí, že činností vyšetřovací výboru byla porušena jejich osobní práva. Vzhledem k politicky výbušné povaze těchto rozhod-

---

90 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 18.

91 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. 2. vydání. Portland: Hart Publishing, 2022, s. 90.

-nutí ústavního soudu se vyžaduje jeho vydání „bez zbytečného odkladu, pokud možno však do čtyř týdnů.“⁹²

Ačkoliv byla kauza Ibiza převážně aférou politického rázu, nevyhnul se ústavní soud řešení konfliktů, které v rámci parlamentního vyšetřování probíhaly mezi státními orgány. Za účelem vyšetřování kauzy Ibiza byl zřízen speciální vyšetřovací výbor s názvem „Ibiza“, který pro svůj účel požadoval poskytnutí kompletní e-mailové schránky a všechny elektronické soubory některých taxativně vyjmenovaných zaměstnanců ze strany ministerstva financí. Tato žádost bylo podána s předpokladem, že tyto dokumenty by mohly mít zásadní význam pro předmět vyšetřování. Ovšem takováto součinnost byla ze ministerstva odmítnuta a posléze se vyšetřovací výbor obrátil na ústavní soud. Ve svém rozhodnutí ze dne 3. března 2021, dal vyšetřovacímu výboru v opodstatněnosti žádosti směrem k ministerstvu financí částečně za pravdu. Ústavní soud se při svém rozhodnutí opřel o čl. 53 a čl. 138b odst. 1 č. 4 spolkové ústavy, které upravují zřízení vyšetřovacích výborů a povinnosti orgánu, prokázat součinnost co se předkládání spisů a dokumentů týče. Vyšetřovací výbor „Ibiza“ byl skutečně ve vztahu ke zmíněným článkům takovéto kroky směrem k ministerstvu učinit, nicméně žádost na předložení všech elektronických spisů a e-mailů byl „příliš obecný a dalekosáhlý“, a tudíž musí výbor ve své žádosti uvést konkrétní zdůvodnění relevance jednotlivých dokumentů ke kauze Ibiza. Ve svém závěru ústavní soud dále zdůrazňuje význam vzájemné důvěry mezi orgány a vyšetřovacím výborem, pokud jde o předkládání spisů obecně. Tímto způsobem nepřímým způsobem osobou zúčastněným stranám sporu, aby za účelem provedení rozhodnutí bylo dosaženo jejich vzájemné dohody v této věci. Rovněž směrem k výboru zdůrazňuje potřebu přesného odůvodnění při vyžádání dokumentů, aby bylo možné prokázat jejich význam pro předmět vyšetřování. Aby bylo zajištěno úplné předložení požadovaných údajů a informací, nabídl spolkový ministr financí posléze vyšetřovacímu výboru Ibiza dohodu o společném postupu pro výběr údajů a informací. Tím by mělo být zajištěno, že údaje budou předloženy rychle a v souladu se zákonem.

---

92 Ustanovení § 56d odst. 6 zákona o ústavním soudním dvoru (VfGG)

Ústavní soud se sporem mezi vyšetřovacím výborem a ministerstvem financí zabýval ještě jednou, a to ve svém dalším rozhodnutí⁹³ ze dne 5. května 2021, kterým upravil svůj předchozí nálezn, který je zmíněn výše. V něm ústavní soud rozšířil povinnost ministerstva financí odevzdat nejen již odevzdanou elektronickou korespondenci, nýbrž i ty ostatní e-mailové schránky a soubory, které jsou soukromého rázu. Spolkový ministr financí předložil v předběžném řízení ústavnímu soudu celkem 15 090 e-mailů na dvou datových nosičích, z nichž 7 287 e-mailů již bylo předloženo vyšetřovacímu výboru. Bylo poukázáno na to, že e-maily, které spolkové ministerstvo považuje za soukromé, nebyly předloženy. V rozhodnutí se proto zdůrazňuje význam úplného předložení požadovaných spisů a dokumentů vyšetřovacímu výboru a upozorňuje se, že prodlení se splněním této povinnosti je nepřipustné. Za účelem provedení rozhodnutí ze dne 3. března 2021 se doporučilo, aby bylo dosaženo nové dohody mezi vyšetřovacím výborem „Ibiza“ a spolkovým ministrem financí.

Důvodem, proč považuji za nutné tuto aféru (a s ní spjatou judikaturu) ve své práci zmínit, je učinění výjimečného úkonu ze strany ústavního soudu v této věci. Ústavní soud totiž není obecně schopen sám vykonávat svá vykonatelná rozhodnutí a usnesení, ale vyžaduje vždy součinnost dalších státních orgánů. Tento úkol je rozdělen mezi obecné soudy (týká se to absolutní většiny případů) a spolkového prezidenta v souladu s čl. 146 spolkové ústavy. Ústavní soud se totiž doposud obrátil na spolkového prezidenta s žádostí o výkon rozhodnutí pouze jednou, a to právě v březnu 2021.

---

93   Rozhodnutí ústavního soud sp.zn. VfSlg UA 1/2021-3

5.3. Pandemie koronaviru v Rakousku

Pandemie koronaviru v Rakousku představovala mimořádnou výzvu pro celou společnost, zvláště pak pro politickou a právní strukturu země. V reakci na rostoucí hrozbu šíření viru byly v rakouské státě zavedeny rozsáhlá a důležitá právní opatření, které měly za úkol nejen ochránit zdraví obyvatelstva, ale zároveň řešit administrativní a legislativní výzvy spojené s pandemií. Již během tzv. první vlny nemoci byly přijaty dva klíčové zákony, kterými byly zákon o opatření proti Covidu-19 a epidemický zákon. Tyto právní předpisy zejména definovaly obecný rámec pro boj proti pandemii, avšak konkrétní opatření byla ve většině případů delegována na rozhodnutí exekutivy, což vedlo k přesunutí značné části legislativní moci do rukou spolkové vlády, která udávala pokyny formou vládních nařízení a správní orgány je pak prováděly v praxi. Bylo tak učiněno zejména z toho důvodu, že bylo potřeba pružně reagovat na neustále se měnící vývoj nemoci v zemi, a v běžné zákonodárném procesu by nebylo možné z důvodu úspory času při schvalování takový úkol splnit. Následně pak docházelo k výraznému nárůstu počtu podzákoných právních předpisů, které byly zaměřeny na specifické aspekty pandemické situace, jako jsou karanténní opatření, omezení pohybu, povinnost nošení ochranných prostředků nebo regulace provozu veřejných a soukromých institucí. Tento přístup však zároveň vyvolal rozsáhlé diskuse o erozi demokratických principů, jelikož mnohá základní práva, jako je svoboda pohybu, shromažďování či podnikání, byla omezena na základě rozhodnutí členů spolkové vlády, bez podrobnějšího parlamentního přezkumu.

Pandemie se samozřejmě projevila i na principu spolkového státu. Vzhledem k tomu, že všechna nařízení pocházela ze spolku, který má obecně větší rozsah pravomocí v rámci federace, nebyl problém provádět většinu opatření s působností pro celý rakouský stát. V určitých otázkách byla ale i přesto nutná koordinace spolupráce ve vztahu mezi spolkem a spolkovými zeměmi. Zejména se to týkalo okruhu záležitosti, jejichž správa spadala podle spolkové ústavy výhradně do působnosti spolkových zemí. Mezi ně patřila například oblast zdravotnictví, školství a místní dopravy. Vzhledem k tomu, že zde byla nutnost adekvátně reagovat na vývoj pandemie, byly za tímto účelem vytvořeny mezivládní smlouvy mezi spolkem a všemi spolkovými zeměmi. Například v reakci na potřebu lepší koordinace ve zdravotnictví uzavřena mezivládní smlouva o společném postupu v době krize. Tato dohoda stanovila jednotné postupy při situacích zdravotnické

nouze, za účelem řešení vyčerpaných kapacit nemocnic či potlačení lokálních ohnisek nemoci. Zahrnovala spolupráci v oblastech sdílení informací, distribuce lékařských zásob, společné nákupní strategie pro vakcíny a léky, a koordinace mezi zdravotnickými zařízeními a veřejnými zdravotními službami. Podobný způsob koordinace společných postupů za účelem zmírnění dopadů nemoci na obyvatele rakouských zemí byl aplikován i ve všech ostatních krizových oblastech. Tento tolerantní přístup spolkových zemí byl patrný zejména jen během doby 1. vlny nákazy v první polovině roku 2020. S postupem času ale rostla i ze strany některých spolkových zemí kritika na způsob vedení boje pro nemoci ze strany spolkové vlády, která později přerostla k opětovnému přetahování o svěřené kompetence a k různým byrokratickým obstrukcím.⁹⁵

Diskutabilní rovněž byla i přiměřenost sankcí za porušení (nejen) protiepidemických opatření. V souladu s rakouským trestním zákoníkem se výše ukládaných sankcí zvyšovala v návaznosti na vyhlášený nouzový stav. V praxi tak často docházelo k situacím, kdy byly ukládány občanům nepřiměřeně přísné pokuty nebo tresty za relativně mírné porušení epidemických opatření, například za nenošení respirátorů FFP2 na veřejných místech nebo za mírné překročení opatření, která omezovala pohyb občanů v rámci území Rakouska. Až na základě vydaných nálezů ústavního soudu se nepřímo dospělo k nutnosti uplatnit ve větší míře i zásadu subsidiarity trestní represe.⁹⁶ V každé individuálním případě by se tedy mělo postupovat na základě toho, zda byl trest spáchán v souvislosti s vyhlášeným nouzovým stavem, a v jaké míře ohrozila osoba zdraví osob ve svém bezprostředním okolí (například byl rozdíl v porušení obecné povinnosti nosit respirátor na procházce v lese nebo naopak v městské hromadné dopravě).

Rozhodně považuji za zaznamenáníhodné, jak se pandemie podepsala na uskutečnění zdejších voleb. V zahraničním (potažmo českém) mediální prostoru se v této souvislosti o Rakousku příliš nediskutovalo, neboť v období roků 2020-2022

---

95 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 19.

96 V souvislosti s právě touto obecnou zásadou trestního práva se i v ČR hovořilo, jako o možném východisku, při řešení přiměřenosti sankce za nouzového stavu. ANTOŠ, M., WINTR, J. (eds.): Ústavní právo a koronavirus. Praha: Leges, 2021, s. 11.

se žádné celostátní volby nekonaly. To ovšem neplatilo pro spolkové země Vorarlbersko a Štýrsko. V obou ze zmíněných zemích se v březnu roku 2020 měly konat komunální volby, avšak z preventivních důvodů byly raději přesunuty na pozdější termín. V tomto ohledu byla ústava Vorarlberska na podobnou situaci dobře připravena, neboť bylo zde stanoveno, že v případě výskytu „mimořádných okolností“, které znemožňují konání voleb, mohou být volby až o 9 měsíců odloženy.⁹⁷ Situace ve Štýrsku byla poněkud složitější. Tamní zemská ústava totiž nebyla na podobné scénáře nemyslela, a tak musela zasáhnout zdejší zemská vláda vydáním nařízení o odložení termínu voleb. V obou zemích se komunální volby konaly v polovině září téhož roku, a také byl mezitím vydán speciální hygienický manuál pro voliče, aby se minimalizovalo riziko přenosu infekce. Nicméně přesun termínu a neuspokojivá pandemická situace v obou zemích způsobila výrazně nižší volební účast ze stran oprávněných voličů oproti normálu.

Nejdůležitějším orgánem při posuzování právních otázek a sporů vyplývajících z pandemických opatření se stal ústavní soud.⁹⁸ Zejména během počátku šíření nemoci v Rakousku došlo k enormnímu zvýšení počtu návrhů na přezkum pandemických opatření, a to hned z několika důvodů. Pokud pomineme zásahy do základních práv způsobené zavedením zmíněných opatření, zákon o opatření proti Covidu-19 ani pandemický zákon zpočátku neupravovali možnost obrátit se v případě stížností na některý konkrétně určený soud. V důsledku toho tak ústavní soud představoval jedinou soudní instanci, na kterou se občané mohli obracet. Zajímavé bylo i sledovat zvýšený rozsah přezkumu zákonů, které byly přijaty v souvislosti s pandemií. Podobně jako Ústavní soud ČR se i rakouský ústavní soud do nedávné doby zabýval v souvislosti se zásahy do základních práv především spory, ve kterých docházelo k přezkumu protiústavních zákonů z důvodů porušení práva na spravedlivý proces. Opatření přijatá v zájmu ochrany zdraví ale znamenala dalekosáhlejší a intenzivnější zásahy do základních práv občanů, mezi něž patřilo zejména omezení osobní svobody pohybu a pobytu, svobody podnikání, právo na vzdělávání a zásahy do tělesné integrity v souvislosti se kontroverzním

---

97 Článek 14 odst. 3 zemské ústavy Vorarlberska

98 STELZER M.: *The Constitution of the Republic of Austria*. 2. vydání. Portland: Hart Publishing, 2022, s. 220.

zavedením zákona o povinném očkování. Ústavní soud tak často musel v rámci těchto sporů nalézt rovnováhu mezi potřebou ochranou veřejného zdraví a ochranou individuálních občanských práv. V následujících podkapitolách bych proto rád poukázal na zásadní nálezy ze strany ústavního soudu, které byly vydány v souvislosti se spory rakouských občanů vůči vydávaným pandemickým opatřením, zejména ve věci diskriminačního omezení podnikání, omezování osobní svobody jednotlivců či zásahu do integrity člověka.

5.3.1 Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn. VfSlg V 411/2020

Zejména opatření vydaná během tzv. 1. vlny koronaviru se potýkala se značnými právními nedostatky a bylo nutné je v průběhu času odstranit. Ústavní soud se touto problematikou zabýval v jednom ze svých prvních rozhodnutí o opatřeních proti koronaviru.

Předmětem sporu bylo v tomto případě ustanovení § 2 odst. 4 opatření proti Covidu-19 číslo 96.⁹⁹ V odůvodnění návrhu na přezkum tohoto ustanovení bylo zejména omezení pro provozování podniků s prodejní plochou větší než 400 m², které vedlo k porušení zásady spravedlnosti a rovnosti, zejména ve vztahům k jiným podnikům s menší prodejní plochou. Navrhovatel (podnikatel, pod kterého spadal jeden z takových podniků) označil tato omezení za nepřiměřená a diskriminační. Ve svém návrhu rovněž poukázal na nepřiměřenou výši sankce. Opatření se totiž týkalo většiny poboček, které navrhovatel vlastnil a za každou pobočku, ve které by i přes omezení provozoval činnost, by mu hrozila sankce ve výši 30 000 eur. Ústavní soud tedy následně prostudoval zmíněná ustanovení napadeného opatření a porovnal jeho zákonnost se zákonem o opatřeních proti Covidu-19 (za základě kterého bylo toto opatření vydáno) a také jeho ústavnost s ohledem na spolkovou ústavu. Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 14. července 2020 dospěl ke zjištění, že došlo výraznou měrou k odchýlení opatření vydaného příslušným spolkovým ministrem od zákona o opatřeních proti Covidu-19. Soud své rozhodnutí odůvodnil tak, že rozlišení podle velikosti prodejní plochy nemá objektivní opod-

---

99 V originálním znění: COVID-19-Maßnahmenverordnung-96

-statnění a diskriminačně zasahuje do práv stěžovatele, zejména pokud jde o právo na svobodné podnikání. Dále poznamenal, že stěžovateli nebyl poskytnut žádný přiměřený právní prostředek k řešení této situace, neboť jedinou možností pro uplatnění svého práva bylo obrátit se přímo na ústavní soud. Ústavní soud rovněž kritizoval nedostatek odůvodnění ze strany spolkové vlády při zavádění těchto restrikcí a v této souvislosti vyzdvihl důležitost dodržování principu legality. Opatření zejména nebyla dostatečně podložena a zdokumentována, aby bylo možné prokázat jejich nutnost a přiměřenost vzhledem se sledovaným cílům veřejného zdraví. Na základě těchto zjištění ústavní soud rozhodl ve prospěch navrhovatele, což vedlo ke zrušení sporného ustanovení, které provedl spolkový kancléř.

Význam tohoto rozhodnutí mělo značný přesah a přispělo ze zdokonalení později přijatých pandemických opatření. V případě zákonných ustanovení, která povolují zásah do základních práv a zákonodárce omezuje sféru svobody občanů, musí být tyto zásahy přesně vymezeny a pro jednotlivce předvídatelné. V této souvislosti tak ústavní soud tímto nálezem stanovil skrze zásadu legality¹⁰⁰ jakýsi „návod“, jak by měl zákonodárce postupovat v případě vytváření tzv. invazivních zákonů, kdy zákonodárce musí sám nalézt rovnováhu mezi hodnotami chráněnými základními právy (svoboda podnikání) a protichůdnými veřejnými zájmy (ochrana zdraví).

5.3.2. Rozhodnutí ústavního soudu sp.zn VfSlg G 37/2022

Jako druhý příklad judikatury ústavního soudu vztahující se k pandemii koronaviru bych si dovolil uvést i případ zamítavého rozhodnutí. Podobně jako v českém ústavním soudnictví se tento typ rozhodnutí objevuje v Rakousku zcela ojediněle. Pokud se ústavní soud rozhodne takovýmto případem zabývat, dokládá tím, že projednávané právní otázce přikládá velkou váhu. V tomto případě se jednalo o ústavnost zákona o povinném očkování proti Covidu-19,¹⁰¹ kterou Rakou-

---

100 BERKA W.: Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. vydání. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021, s. 20.

101 COVID-19-Impfpflichtgesetz

-ský parlament schválil na počátku roku 2022, čímž se mimochodem Rakousko stalo úplně první zemí Evropy, která obecnou očkovací povinnost zavedla. Zákon se vztahoval na všechny obyvatele starší 18 let a při případném nedodržení této povinnosti hrozila občanům pokuta ve výši 3 600 eur.

Rozhodnutí ústavního soudu se týkalo konkrétního sporu ohledně ústavnosti zavedení všeobecné povinnosti očkování proti Covidu-19 a s tím souvisejících sankcí pro ty, kteří se nenechají očkovat, podle zákona o povinném očkování proti Covidu 19, který zahrnoval i zákon o ochraně proti infekci a nařízení o očkování proti Covidu-19. Stěžovatelem byl jedinec, který se sám označoval jako „osoba běžné postavy v dobré fyzické kondici a mladší 40 let“. Ve své stížnosti zejména argumentoval faktem, že jeho očkovací status neovlivňuje fungování zdravotnického systému, a zároveň zmiňuje riziko vedlejších účinků očkování, jako je zánět srdečního svalu u mladých mužů. Dále poukazuje na to, že země s vysokou mírou očkování zaznamenaly podobné nárůsty počtu případů jako země s nízkým podílem očkovaných.

Rozhodnutí v neprospěch stěžovatele bylo učiněno z několika důvodů. Ústavní soud zdůraznil, že ačkoliv zavedení povinného očkování proti Covidu-19 skutečně představuje zásah do práva na ochranu soukromého života podle čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech (především v oblasti zásahu do tělesné integrity), tento zásah lze však ospravedlnit v zájmu ochrany veřejného zdraví, práv a svobod ostatních osob. Soud se odvolával na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, zejména na případ „Vavříčka a ostatní proti České republice“¹⁰², který zdůrazňuje význam společenské solidarity vůči osobám, které jsou zvláště zranitelné

---

102 Český občan Pavel Vavříčka podal ústavní stížnost, týkající se povinného očkování proti tetanu, dětské obrně a virové hepatitidě typu B. V roce 2003 nenechal svoji dceru a syna očkovat, načež mu krajská hygienická stanice vyměřila pokutu. V roce 2011 Ústavní soud ČR rozhodl, že by soudy měly v odůvodněných případech upustit od pokutování i jiného nátlaku na rodiče, kteří odmítají povinné očkování svých dětí. Protiústavnost ale u obecné očkovací povinnosti neshledal. Další stížnosti se vztahovaly k odmítnutí ze stran mateřských škol, které odmítly přijmout ke vzdělávání dětí, které nebyly řádně očkované. Evropský soud pro lidská práva pak shledal systém nastavení povinného očkování v České republice za přiměřené, nepřiměřenost shledal pouze výše pokuty ze strany krajské hygienické stanice. Co se rozhodnutí mateřských škol o nepřijetí neočkovaných dětí týče, tak ty měly dle názoru ESLP spíše preventivní charakter a vůči rodičům těchto dětí se nejednalo o projev represivní opatření. Citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. CASE OF VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC (Applications nos. 47621 and 5 others).

a mohou být chráněny pouze prostřednictvím kolektivní imunity. Soud dále uvedl, že ve světle současné pandemické situace a s ohledem na potenciální přetížení zdravotnické infrastruktury, lze od jednotlivců požadovat, aby chránili tyto zranitelné skupiny.

Ústavní soud se rozhodnutím zabýval, protože byl přesvědčen o důležitosti posouzení, zda jsou zákonná opatření zavedená v boji proti Covidu-19, včetně povinného očkování, v souladu s ústavními zásadami a lidskými právy. Tento nález odráží rovnováhu mezi právy jednotlivce a potřebou chránit veřejné zdraví v mimořádných okolnostech pandemie. Prostřednictvím tohoto rozhodnutí také naznačuje, že soudy mohou hrát klíčovou roli při určování mezníků pro zásahy státu do osobní integrity v časech veřejného zdravotního nebezpečí.

Zákon o povinném očkování proti Covidu-19 však neměl dlouhého trvání. Zákon totiž zároveň ukládal povinnost ministrovi zdravotnictví průběžně přezkoumávat, zda je očkování i nadále vhodné a nezbytné k dosažení cíle ochrany společnosti před touto nemocí, nebo zda-li existuje jiný a stejně účinný prostředek, který by byl zároveň méně invazivní pro společnost (například prostřednictvím povinného očkování pro určité profesní nebo osobní skupiny). V důsledku tohoto ústavně požadovaného průběžného hodnocení byla povinnost očkování proti Covidu-19 od 12. března roku 2022 pozastavena. Za této právní situace nelze proti přípustně napadeným ustanovením tohoto zákona o povinném očkování nic namítat, a ústavní soud se tedy žádnou další ústavní stížností v této věci nezabýval.¹⁰³

5.3.3. Zhodnocení činnosti ústavního

V rámci této podkapitoly bych rád shrnul a zhodnotil činnost rakouského ústavního soudu během pandemie koronaviru. Na základě výše zmíněných rozhodnutí můžeme vyzorovat, jak se společně s vývojem epidemiologické situace v zemi vyvíjel i způsob rozhodování ústavního soudu. V počáteční fázi

---

103 STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. 2. vydání. Portland: Hart Publishing, 2022, s. 221.

v roce 2020 věnoval ústavní soud zejména pozornost kontrolnímu mechanismu vydaných opatření ze strany spolkového ministra zdravotnictví a ve velkém množství případů soud kritizoval hlavně neadekvátnost a absenci odůvodnění přijatých vládních nařízení, které v konečném důsledku vedlo k jejich zrušení. Právě ale skrze tato rozhodnutí ústavního soudu vydávala spolková vláda stále další opatření, přičemž vzala v potaz zmíněné nedostatky a svou legislativu v ohledu stále zdokonalovala. V tomto důsledku se pohled ústavního soudu na nově přijatá opatření v roce 2021 částečně změnil.

Ústavní soud i nadále pokračoval ve zkoumání nařízení v kontextu pandemie, ale pozorovalo značné zlepšení v dokumentaci a zdůvodnění vládních opatření. Toto zlepšení především spočívalo v adaptování spolkové vlády na požadavky stanovené v předchozím roce a začala poskytovat podrobnější zdůvodnění pro svá rozhodnutí. Z tohoto důvodů můžeme v judikatuře ústavního soudu z let 2021 a 2022 vyzorovat větší množství zamítavých rozhodnutí. Týkalo se to například přijetí opatření upravující tzv. pravidlo 2G (později 3G), které ukládalo povinnost rakouským občanům prokazovat se proděláním minimálně dvou očkovaní schválenými vakcínami. Ústavní soud v naprosté většině případů návrhy na přezkum tohoto opatření odmítlo s odůvodněním, že opatření je nezbytné pro ochranu veřejného zdraví, a i z právního hlediska neobsahuje žádné nedostatky. Podobný postoj jsme koneckonců mohli zaznamenat i u přijetí kontroverzního zákona o povinném očkovaní proti Covidu-19, které i přes kritické ohlasy veřejnosti ústavní soud neshledal za protiústavní.

V závěru tohoto hodnocení se domnívám, že rakouský ústavní soud zaujal obstojný postoj s ohledem na všechny časové periody, kdy byl úspěšný boj proti pandemii koronaviru na prvním místě veřejného zájmu. Správně vytknul nedostatky prvních vládních opatření, a podnítil tak vládní činitele ke snaze vylepšovat své další legislativní předpisy. V průběhu dalších let to byl pak naopak ústavní soud, který svými rozhodnutími přispěl k nutnosti rakouských občanů dodržovat přijatá opatření, přestože to v mnoha případech vedlo k omezení individuálních občanských práv, které bylo ale v konečném důsledku důležité pro zachování celkového veřejného zdraví.

5.4. Závěr kapitoly

V rámci vybrané judikatury ústavního soudu jsem vybral zejména ty případy, které v poslední době v rakouské společnosti nejvíce rezonovaly a byly širokou veřejností velice probírány. Na závěr této kapitoly bych ale rád provedl opět menší srovnání v kontextu řešení některých ústavněprávních otázek v rámci ostatních zemí. Vzhledem k tomu, že jsem v této kapitole nejméně hovořil o rozhodnutí ústavního soud ohledně opakování 2. kola prezidentských voleb v roce 2016, bude právě to předmětem porovnání s případem posledních uskutečněných voleb do německého Spolkového sněmu, které se Berlíně částečně opakovaly v únoru letošního roku.

Dne 26. září 2021 se v Německu konal řádný termín voleb do zákonodárného Spolkového sněmu. V den hlasování ovšem v rámci některých berlínských volebních okrsků došlo k významným administrativním pochybením. Jednalo se především o nedostatky ve vybavení volebních místností, dlouhé fronty voličů u volebních místností, nedostatek hlasovacích lístků, nedostatečná bezbariérovost a v některých případech došlo i ke zpoždění počáteční otevírací doby. Následně podal spolkový volební komisař námitku proti platnosti voleb v šesti berlínských obvodech, právě kvůli zmíněným nedostatkům. Tento krok byl zásadní pro zpochybnění celkové spravedlnosti a platnosti voleb. Následně byla celá věc přenesena na úroveň německého ústavního soudnictví. Spolkový ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 19. prosince 2023 nařídil,¹⁰⁴ na základě podnětu od spolkového volebního komisaře, opakování voleb ve 431 z celkových 2 256 volebních okrsků v Berlíně, přičemž původní návrh komisaře rozšířil ještě o dalších 24 okrsků na celkový počet 455. Přestože se jednalo o poměrně značnou část z celkového počtu volebních okrsků, Spolkový ústavní soud odmítl prohlásit celé berlínské volby za neplatné. Bylo tomu tak zejména z toho důvodu, že v rámci každého ze zmíněných okrsků nebyla zjištěná vždy stejná míra pochybení. Na některých místech totiž voliči i přes zjevné administrativní nedostatky svůj hlas odevzdali, zatímco jinde bylo voličům znemožněno hlasovat úplně, což se týkalo

---

104   Rozhodnutí Spolkového ústavní soudu sp. zn. BVerfG 2 BvC 4/23

celkem 339 volebních okrsků. Vzhledem k tomu, že většina voličů (přibližně 85 %) mohla bez větších obtíží odevzdat svůj hlas, neshledal Spolkový ústavní soud důvod pro opakování voleb na celém území spolkového hlavního města. Částečné opakování berlínských voleb následně proběhlo 11. února 2024.

Přestože okolnosti každých voleb jsou v zásadě jedinečné, existuje právě zde možnost porovnat rozhodnutí rakouského a německého ústavního soudu. Dle mého názoru právě zde můžeme sledovat odlišnost v rozhodovací praxi obou soudů, minimálně ve věci opakování voleb. Zatímco rakouský ústavní soud rozhodl o nutnosti opakovat volby rovnou na celostátní úrovni (bez ohledu na rozlišení administrativní správnosti jednotlivých volebních okrsků) a pouze na základě nepřímých důkazů o celkovém ovlivnění výsledku prezidentských voleb, německý ústavní soud na druhou stranu disponoval přímými důkazy ze strany spolkového volebního komisaře, avšak se přesto rozhodl pro neopakování voleb na celém území Berlína, nýbrž jen v jeho části. Samozřejmě nelze takto docela jednoduše shrnout výsledky rozhodnutí obou ústavních institucí (například pro opakování prezidentských voleb v Rakousku hrála velikou roli faktická vyrovnanost obou kandidátů), nicméně se domnívám, že pokud by se ta či ona soudní praxe přesunula na území druhého spolkového státu, leckdy by mohlo dojít k vytvoření odlišného stanoviska pro daný případ.

Závěr

Na závěr této diplomové práce je možné shrnout, že i v rámci Rakouska představuje ústavní soud důležitý pilíř právního státu, jehož historický a současný vývoj, stejně jako specifika rozhodovací praxe, mají zásadní vliv na tvarování právního systému a ochranu občanských práv a svobod. Prostřednictvím důkladného průzkumu teoretických poznatků a právní analýzy judikatury bylo možné identifikovat a popsat důležité momenty, které formovaly ústavní soudnictví v kontextu jeho reakce na sociální, politické a právní výzvy, s jakými se Rakousko setkalo v dávné i nedávné minulosti.

Jak jsme mohli přesvědčit v úvodních kapitolách této diplomové práce, vývoj ústavního soudu nebyl v každé časové periodě vždy jednoduchý. Navzdory tomu se ale může dnes pyšnit svou délkou fungování, která letos na podzim bude čítat 124 let. Ústavní soud rovněž nikdy nebyl vždy vnímán ve veřejném prostoru jako jeden z nejdůležitějších institutů v zemi, přičemž s přibývajícím medializací a důležitostí některých jeho rozhodnutí v nedávné době v tento úhel pohledu značně změnil.

Ve druhé kapitole jsme měli možnost vypořádat některé ústavní zvláštnosti Rakouska, zejména s ohledem na princip spolkového státu, jehož bližší analýza nám ukázala jeho složitost, specifčnost a v mnoha ohledech i problematičnost. Mezi jeho nejvýraznější specifika lze rozhodně zařadit systém rozdělení pravomocí, úprava vzájemné spolupráce a úprava finančního vyrovnání na ose vztahu mezi spolkem a spolkovými zeměmi. Vzhledem k tomu, že spory vyplývající z tohoto federálního vztahu bývají u ústavního soudu nejvíce zastoupeny, lze důvodně očekávat v následujících letech provedení reformy principu spolkového státu, o kterém se v rakouské společnosti skrze různá fóra hojně diskutuje.

Dalším významným přínosem byl bližší pohled na postavení rakouského ústavního soudu ve vztahu k obecným soudům, přičemž byl kladen důraz na rozhodování ústavního soudu v kompetenčních sporech mezi obecnými soudy a přezkumem zákonů na základě návrhu obecných soudů. V závěru této kapitoly byla také provedena komparace české a rakouské úpravy přezkumu zákonu, která ve své podstatě vyzněla lépe pro Ústavní soud ČR, neboť rakouský právní řád nezná

úpravu kumulativní ústavní stížnosti, která je důležitá pro efektivitu soudního řízení a ochranu individuálních práv stěžovatele.

V souvislosti s federálním rozhodčím systémem byly blíže přiblíženy jednotlivé typy sporů federálního charakteru, které z velké části vycházejí z problematického rakouského federativního uspořádání. Právě frekvence těchto sporů nevypovídá o tamním státním uspořádání nic dobrého. Po provedení vzájemné komparace s praxí německého Spolkového ústavního soudu, kde se federální spory téměř nevyskytují, si opět musíme položit otázku, jak dlouho bude trvat, než se podobný trend začne vyskytovat i u praxe rakouského ústavního soudu.

Zvláštní pozornost byla věnována i právní analýze vybrané judikatury rakouského ústavního soudu, které se zabývaly zejména událostmi, které v nedávné době rakouskou společností nejvíce rezonovaly. Mezi takové patřila i rozhodnutí ústavního soudu v souvislosti s pandemií koronaviru, kde bylo zajímavé sledovat, jak se tamní ústavní soud dokázal vypořádat s různými výzvami, kde bylo nutné nalézt rovnováhu mezi státními zájmy a občanskými svobodami. Prvky komparace byly uplatněny i v tomto případě, a to v souvislosti s rozhodovací praxí ústavních soudů Rakouska a Německa, přičemž ve své podstatě upravovali podobnou problematiku týkající se stížností o regulérnosti voleb a následném nařízení o nutnosti opakovat volby.

V závěru je třeba zdůraznit, že ačkoliv se Rakousko i nadále musí potýkat s problematickým federativním uspořádáním a v nedávné době čelilo různým vládním a společenským krizím, rakouský ústavní soud si se všemi těmito výzvami dokázal obstojně poradit a právem mu náleží přívlastek jednoho z nejlépe fungujících ústavních institucí v rámci Evropy.

Seznam použitých zkratk

B-VG	Bundes-Verfassungsgesetz (Ústavní spolkový zákon)
VfGH	Verfassungsgerichtshof (Ústavní soudní dvůr)
VfGG	Verfassungsgerichtshofgesetz (Zákon o ústavním soudním dvoru)
VfSlg	Ausgewählte Entscheidungen des VfGH (Vybraná rozhodnutí ústavního soudního dvora)
ÖVP	Österreichische Volkspartei
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs
BVerfG	Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavní soud)
ABGB	Allgemeine Bürgerliches Gesetzbuch (rakouský občanský zákoník)
StGB	Strafgesetzbuch (rakouský trestní zákoník)
ZPO	Zivilprozessordnung (rakouský občanský soudní řád)
StPO	Strafprozessordnung (rakouský trestní řád)
GG	Grundgesetz (německá ústava)
FAG 2017	Finanzausgleichsgesetz 2017 (Zákon o finančním vyrovnání z roku 2017)

Seznam použité literatury a zdrojů

Odborná literatura

Tuzemská

- 1) ANTOŠ M., WINTR J. (eds.): Ústavní právo a Koronavirus. Praha: Leges, 2021. ISBN: 978-80-7502-484-8
- 2) FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-09-9.
- 3) SELTENREICH, R. a kol.: Dějiny evropského kontinentálního práva. 4. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-268-4

Zahraniční

- 1) STELZER M. The Constitution of the Republic of Austria: A Contextual Analysis. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2011. ISBN: 978-1-84113-852-7
- 2) ÖHLINGER T., EBERHARD H. Verfassungsrecht. 12. vydání. Wien: Facultas Verlags-und Buchhandels AG, 2019. ISBN: 978-3-7089-1727-6
- 3) ADAMOVICH L., FUNK B., HOLZINGER G. Österreichisches Staatsrecht – Band 2: Staatliche Organisation. Wien: Springer-Verlag. 1998. ISBN: 978-3-7046-8931-3
- 4) WALTER R., MAYER H., KUCSKO-STADLMAYER G. Grundriss des Bundesverfassungsrechts. 10. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007. ISBN: 978-3-214-08891-0
- 5) MAYER H., MUZAK G. Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: Kurzkommentar. 5. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015. ISBN: 978-3-214-15033-4
- 6) KORINEK, K. Österreichisches Bundesverfassungsrecht. Wien: Springer-Verlag, 2004. ISBN: 978-3-7046-6247-7
- 7) GRABENWARTER CH., HOLOUBEK M., MADNER V., PAUSER J. Verfassungsgerichtsbarkeit in der Zukunft – Zukunft der Verfassungsgerichtsbarkeit. Wien: Verlag Österreich GmbH. 2021. ISBN 978-3-7046-8803-3

- 8) ROSENBERGER A, PELINKA-SIEGLINDE A. Österreichische Politik Grundlagen, Strukturen, Trends. 3. vydání. Wien: Facultas-WUV, 2007. ISBN: 978-3-7089-0103-9
- 9) BRAUNEDER W. Österreichische Verfassungsgeschichte. 11. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. ISBN: 978-3-214-14876-8
- 10) BERKA W. Verfassungsrecht. Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium. 8. Auflage. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2021. ISBN: 978-3-7046-8695-4
- 11) KHAKZADEH L. Elements Verfassungsrecht. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2022. ISBN: 978-3-7046-8924-5
- 12) PERTHOLD-STOITZNER, B. Verfassungsrecht. Manzsche Wien: Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2018. ISBN: 978-3-214-12010-8
- 13) IPSEN J., KAUFHOLD A., WISCHMEYER T. Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht. 33. vydání. München: Verlag Franz Wahlen GmbH. 2021. ISBN: 978-3-8006-6551-8
- 14) STELZER M.: The Constitution of the Republic of Austria. 2. vydání. Portland: Hart Publishing, 2022. ISBN: 978-1-50995-671-5

Judikatura:

- 1) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. UA 1/2021-13 ze dne 3. 3. 2021 dostupný z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_03.03.2021_UA_1_2021_Erkenntnis.pdf

- 2) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. UA 1/2021-39 ze dne 5. 5. 2021 dostupný z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Beschluss_UA_1_2021-39_vom_5._Mai_2021_.pdf

- 3) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. V 411/2020 ze dne 14. 7. 2020 dostupné z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Entscheidung_V_411_2020_vom_14._Juli_2020.pdf

- 4) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. VfSlg 8/1921 zde dne 26.4.1921 dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/VfghEntscheidung.wxe?Abfrage=Vfgh&Dokumentnummer=JFT_19210426_21E00001_00&IncludeSelf=True

- 5) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. G 37/2022 ze dne 23. 6. 2022 dostupné z:

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH-Erkenntnis_G_37_2022_vom_23._Juni_2022.pdf

- 6) Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu sp. zn. BVerfG 2 BvC 4/23 dostupné z:

https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2023/12/cs20231219_2bvc000423.html

- 7) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. VfSlG 19.730/2012 ze dne 13.12.2012 dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vfgh&Sammlungsnummer=19730&SkipToDocumentPage=True&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&ResultFunctionToken=81f2867e-f013-495d-83e6-d91d5ab4e370&Dokumentnummer=JFT_09878787_11G00137_00

- 8) Rozhodnutí ústavního soudu sp. zn. VfSlg 15.600/1999 ze dne 6.10.1999 dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vfgh&Sammlungsnummer=15600&SkipToDocumentPage=True&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&ResultFunctionToken=f3d15c08-4bfc-4a97-91ed-3cb457218e56&Dokumentnummer=JFT_10008994_98G00249_00

- 9) Rozhodnutí ústavní soudu sp. zn. VfSlg 12.505/1990 ze dne 12.10.1990 dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vfgh&Sammlungsnummer=12505&SkipToDocumentPage=True&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&ResultFunctionToken=dec4f8ec-a834-4a1c-90b0-c8cdd7832cc9&Dokumentnummer=JFT_10098988_90G00066_00

- 10) Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. CASE OF VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC (Applications nos. 47621 and 5 others). Dostupné z:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209039%22%5D%7D>

Internetové zdroje:

- 1) Tisková zpráva Spolkového ústavního k rozhodnutí sp. zn. BVerfG 2 BvC 4/23 ze dne 19. 12. 2023 dostupná z:

<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2023/bvg23-119.html>

- 2) 06 Das Verfassungsgericht und die (Medien-)Öffentlichkeit – Univ.-Prof. Dr. Claudia Fuchs, JKU Linz. 19.10.2020 [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bHG16MZOLb0>. Kanál uživatele Verfassungsgerichtshof.

- 3) Österreich-Konvent. [online] 2014. Poslední změna provedena dne 27.01.2014 15:27. [cit: 2024-03-29]. Dostupné z: http://www.konvent.gv.at/K/Willkommen_Portal.shtml

- 4) Im Namen des Volkes / 22.05.2019 / Prof. Andreas Voßkuhle. 22.5.2019 [cit. 2024-03-28]. Kanál uživatele Deutschland Talk. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MEQrnEHdx2k&t=1609s>.

- 5) Masterplan für die Digitalisierung im Bildungswesen [oline]. Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung. [cit.2024-03-30]. Dostupné z:

<https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/zrp/dibi/mp.html>

Použité právní předpisy:

- 1) Spolková ústava Rakouska (Bundes-Verfassungsgesetz)
- 2) Zákon o ústavním soudu (Bundesverfassungsgerichtshofgesetz)
- 3) Ústava Německa (Grundgesetz)
- 4) Zemská ústava Vorarlberska (Vorarlberger Landesverfassung)
- 5) Zákon o povinném očkování proti Covidu-19 (COVID-19-Impfpflichtgesetz)
- 6) Epidemický zákon (Epidemiegesetz)
- 7) Zákon o opatřeních proti Covidu-19 (COVID-19-Maßnahmegesetz)
- 8) Zákon o převodu práva (Rechts-Überleitungsgesetz)
- 9) Zákon o převodu ústavy (Verfassungs-Überleitungsgesetz)
- 10) Zákon o převodu úřadu (Behörden-Überleitungsgesetz)
- 11) Spolková finanční ústava (Finanz-Verfassungsgesetz)
- 12) Zákon o finančním vyrovnání (Finanzausgleichsgesetz)
- 13) Občanský zákoník (Allgemeinen Bürgerliches Gesetzbuch)
- 14) Trestní řád (Strafprozessordnung)
- 15) Občanský soudní řád (Zivilprozessordnung)
- 16) Trestní zákoník (Strafgesetzbuch)
- 17) Zákon o zaměstnávání cizinců (Ausländerbeschäftigungsgesetz)
- 18) Evropská úmluva o lidských právech
- 19) Smlouva o Evropské unii
- 20) Dolnorakouský stavební zákon (Niederösterreichische Bauordnung)
- 21) Korutanský školský zákon pro národnostní menšiny (Minderheiten-Schulgesetz für Kärntner)

Odborné články:

- 1) Saitzová, H. ESLP odmítl stížnosti českých rodičů kvůli očkování dětí. Advokátní deník. 8.4. 2021 [cit. 2024-3-30]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/04/08/eslp-zamitl-stiznosti-ceskych-rodicu-kvuli-ockovani-deti/>

- 2) Miller, M. Die Ibiza-Timeline: Vom Strache-Video bis zum Kurz Urteil. Profil. 24. 2. 2024 [cit. 2024-3-30]. Dostupné z:
<https://www.profil.at/oesterreich/die-ibiza-timeline-was-seit-straches-video-und-dem-ruecktritt-von-sebastian-kurz-geschah/402455439>

- 3) Michael Ludwig: „Entschlossen handeln. Zukunft sichern! Ergebnisse der Landeshauptleute-Konferenz unter Wiener Vorsitz. [online]. Wien: Stadt Wien, Rathaus. 2022, Poslední změna 2.12.2022 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://presse.wien.gv.at/2022/12/02/michael-ludwig-entschlossen-handeln-zukunft-sichern-ergebnisse-der-landeshauptleute-konferenz-unter-wiener-vorsitz>

- 4) Rudnicka, J. Geber und Empfänger beim Länderfinanzausgleich 2022 [online]. Statista. 2024 Poslední změna 02.01.2024 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/71763/umfrage/geber-und-empfaenger-beim-laenderfinanzausgleich/>.

- 5) Frauscher, R. Bundespräsident: Warum in Österreich die Wahl wiederholt wird. Tagesspiegel. 1.7. 2016 [cit. 2024-3-30]. Dostupné z:
<https://www.tagesspiegel.de/politik/warum-in-osterreich-die-wahl-wiederholt-wird-5476657.html>

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na rakouské ústavní soudnictví. V úvodní kapitole autor zkoumá vývoj, strukturu a význam ústavního soudu v kontextu federálního uspořádání Rakouska. Autor se dále zaměřuje především na charakteristiku a postavení rakouského ústavního soudu v rámci právního systému, a srovnává jeho praxi s praxí ústavních soudů v Německu a České republice. Autor rovněž představuje klíčové aspekty z hlediska fungování rakouského ústavního soudu v praxi, jeho vztah k obecným soudům a jeho roli v rámci federálního rozhodčího systému. Zvláštní pozornost je věnována rovněž analýze vybrané judikatury rakouského ústavního soudu, které přibližují způsob řešení konkrétních případů a ukazují na specifické problémy spojené s federalistickým uspořádáním v Rakousku.

Pro účely této diplomové práce byla použita metoda literární rešerše, díky níž autor analyzuje teoretické poznatky a judikaturu ústavního soudu v kontextu rakouského ústavního práva. Komparativní prvky výzkumu umožňují hlubší pochopení jednotlivých zjištěných aspektů v porovnání s jinými zeměmi. Hlavní závěry vyvozené z těchto metod ukazují na efektivní fungování samotného ústavního soudu v Rakousku, přičemž identifikují i určité problémy vyplývající z tamního federálního uspořádání. Srovnání s praxí Spolkového ústavního soudu v Německu a Ústavním soudem ČR poskytuje cenné poznatky pro hodnocení specifík rozhodovací praxe rakouského ústavního soudnictví.

Přínos této diplomové práce spočívá v hlubším porozumění role a významu ústavního soudu v rakouském právním systému a federálním uspořádání, to samé platí i pro pochopení jeho přínosu k řešení aktuálních společenských a politických otázek v zemi.

Resumé

The thesis focuses on the Austrian constitutional judiciary. In the introductory chapter, the author examines the development, structure and significance of the constitutional court in the context of Austria's federal structure. The author then focuses primarily on the characteristics and position of the Austrian Constitutional Court within the legal system, and compares its practice with that of the constitutional courts in Germany and the Czech Republic. The author also presents key aspects in terms of the functioning of the Austrian Constitutional Court in practice, its relationship to the general courts and its role within the federal arbitration system. Particular attention is also paid to the analysis of selected case law of the Austrian Constitutional Court, which provide insights into the way in which specific cases are dealt with and highlight the specific problems associated with the federalist system in Austria.

For the purpose of this thesis, the author used the method of literature search, through which the author analyses the theoretical knowledge and case law of the Constitutional Court in the context of Austrian constitutional law. The comparative elements of the research allow for a deeper understanding of the different aspects found in comparison with other countries. The main conclusions drawn from these methods point to the effective functioning of the Constitutional Court itself in Austria, while also identifying certain problems arising from the federal structure there. Comparisons with the practice of the Federal Constitutional Court in Germany and the Constitutional Court of the Czech Republic provide valuable insights for assessing the specificities of the decision-making practice of the Austrian constitutional judiciary.

The contribution of this thesis lies in a deeper understanding of the role and importance of the Constitutional Court in the Austrian legal system and federal system, and the same applies to understanding its contribution to the resolution of current social and political issues in the country.